

szók csaknem mind, de kivált a felejthetetlen Rehákné, akkor Mór Náni, hallgatóságát csudálkozásra ragadozták, a kajánosság szava forró magasztalássá, álmélkodássá változott, az ugyan egyedül ennek a Thalia és Melpomene kedveltjének műve, s Ráday nélkül a sok ellenkezőekkel küzdő dolog könnyen elsüllyedhetett volna. *En, a ki a gróffal együtt valék ezen alkotás munkájára kirendelve, de a kinek részben semmi tapasztalásim nem voltak, örömmel vallom, hogy minden jót itt az én szeretett barátom tevé; én semmit nem.*

Bizonyos, hogy Kazinczy egyfelől beleunt a legyőzhetetlen akadályok elhárítására tett fáradozásába, de másfelől, — mi legalább azt hisszük, — hogy rossz néven vette a társaságtól, hogy nem sikerült azt Hamlet első előadására rábírnia. S ezért október 11-kén itt hagyta a fővárost, hogy hivatalos dolgait tovább folytassa.

Igy hát Kazinczy nem volt jelen az első magyar színi előadáson, mint a hogy Várady Antal a százéves évfordulón alkalmi darabjában fel-

előadás: bizonyára tisztázza a Kovachichnál való adósságát s nem várja, hogy hazaérjen. Azt sem tehetjük föl, hogy ha az első előadás jelen lett volna: másnap mindjárt útra keljen s ne várja be a következményeket. Aztán meg az sem hihető, hogy erről az első előadásról, ha jelen lehetett volna, soha sem emlékeztek sem önéletrajzában, sem leveleiben, mikor a legcsekélyebb dolgokat is ismételve megírta ismerőseinek. De a főbb mondtott mellőzés el is keserítette, s így mindent összevéve: Kazinczy nem lehetett ott az első magyar színi előadáson.

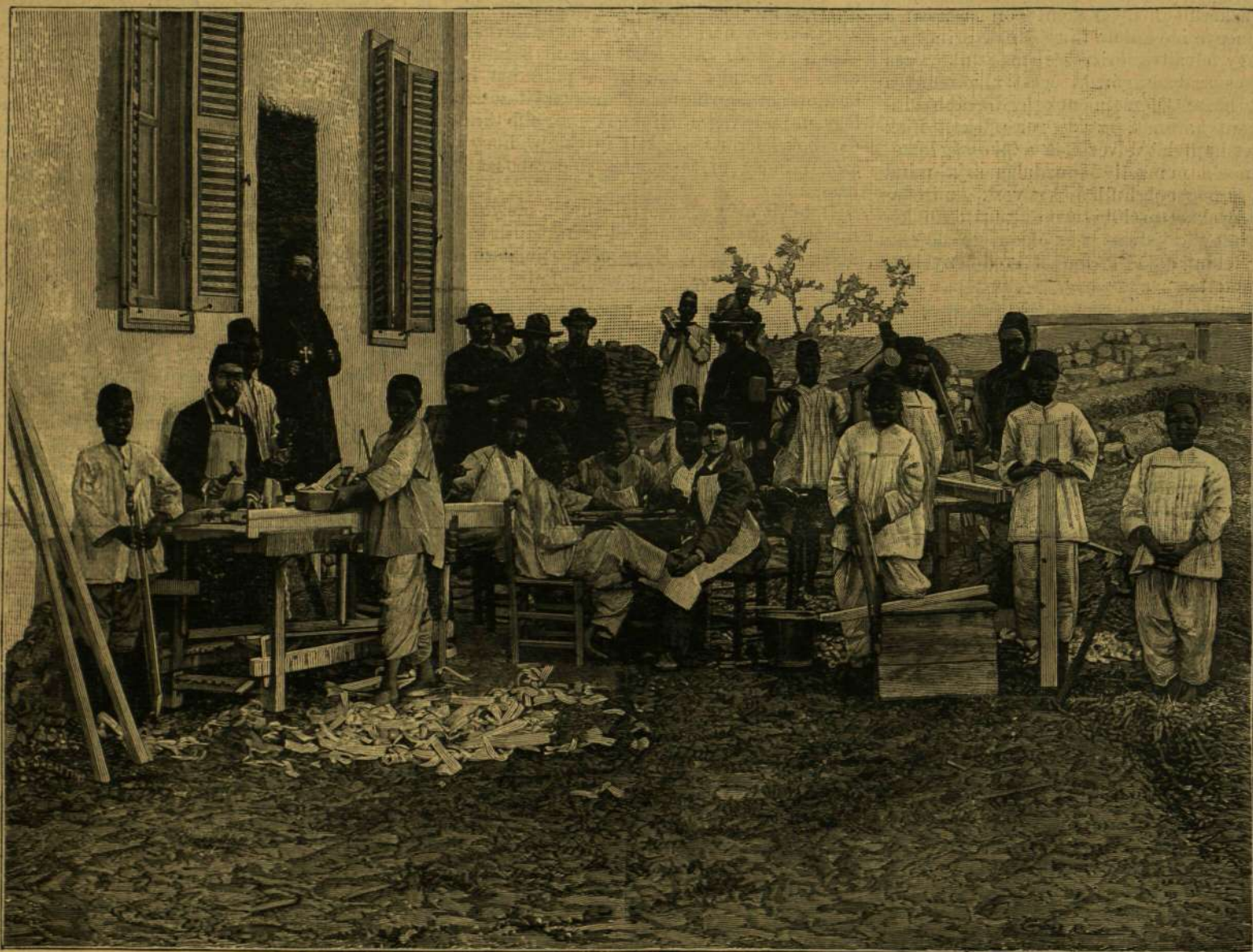
Dr. VÁCZY JÁNOS.

EGY RÓMAI LAKOMA.

Baur Albert festménye.

Rómában a régi időkben nagyon egyszerűen éltek. Az asztalokra nem terítették s az egyszerű agyagedények csupaszon állottak rajtuk, a padokra is, melyek ülőhelyül szolgáltak, csak

hatunk, rendszeren a pergula mellett feküdt, azaz az udvaron alkalmazott lombos mellett. Az asztal négyszögű s három oldalán voltak a nyugvó pamlagok, melyeket kipárnázva s azonkívül drága szőnyegekkel borítva készítették el, míg a negyedik oldal a felszolgáló rabszolgák számára nyíltan maradt. Rendszeren csak nyolcz ülés vagy pamlag volt az asztalnál s mindenik előtt volt még egy párna a balkar feltámasztására. Középen volt a díszhely rendszeren karosszékkel s a többi helyek is szigorú rangsorozat szerint osztottak be. Az ebédlő teremnek teteje rendszeren nyitott volt s a lakoma végével onnan illatos virágokat, koszorukat és apróbb ajándékokat szórtak le a vendégek számára. Ezek között, mint képünkön is látható, nők is fordultak elő, habár a régibb időkben, épen úgy, mint a görögöknél, a nők, még a háziasszony is, ki voltak zárva a társaságból. Gyermeket itt képünkön nem láthatunk, bár rendszeren ősi szokás szerint ők is jelen voltak a lakománál, csak hogy külön, kis asztalok mellett ültek.

OLASZ MISSZIÓ-TELEP AFRIKÁBAN. — ÁCS-ÉS ASZTALOS-MUNKÁT VÉGZŐ NÉGEREK.

tünteteti. Nehéz szívvel, csüggedt reménnyel, talán némi boszúsággal is hagyta el Pestet s a ki nem elégtett becsúgy gyötrelmei, habár kevés időre, de egészen hatalmukba kerítették. Ő nem becsülte Simai Kristófot, az első előadásra választott 'Igazházi' átdolgozóját: de fájt neki a mellőzés, melyet — mint hitte — meg nem érdemelt. Soha ez ügyet nem érinté többé egyetlen művében sem. Annóra szíven feküdt, hogy az első előadás az ő darabja, az ő neve játszószerepet; annyira meghatotta a Prónay önkéntes ajánlata s most mindentől megfosztja az összeverődött társulat önbizalmatlansága. Kész lett volna maga is szerepet vállalni s föllépni a saját darabjában: s mégis hajótörést szenvedt igyekezete.

Az önéletrajzi adataiból tudjuk, hogy október 11-én indult el Pestről. Mikor ért Kassára, vagy talán Regmezzre: nem jegyezte föl. De az első előadás után hat napra, október 31-én Tokajból ír levelet Kovachichnak s József és Miklós öccseitől huszonhárom forintot küld Kovachichnak a Ráday Gedeon képe rezéért. Ha Kazinczy még október 25-én Budán van az első

kecskebort raktak, késnek, villának, asztalkendőnek s sok más, ma nélkülözhetlennek tartott asztaldísznek, nyoma sem volt. Később azonban, midőn különösen a második pun háború után a rómaiak a keletiek fényűzésével megismerkedtek, ezek az egyszerű szokások gyökeresen megváltoztak s hiába szölt ellene Cato és mások, a fényűzés mindinkább terjedt, oly annyira, hogy az a festői részletekben gazdag kép, melyet Baur Albert itt közölt festménye felmutat, egyáltalán nem ideális alkotás, sőt mint azt a rómaiak magánéletéről bőszesen fennmaradt adatok tanúsítják, nem is tartozott a legtrikábbak közé. Az ilyforma lakoma Róma minden vagyonosabb patriciusánál előfordult évenként többször s a vendégek csekély számára tekintettel, nem is volt nagy lakomának nevezhető.

Minden vagyonosabb római házában rendszeren két ebédlő terem volt, nyári és téli. Ezeket a termet 'Triclinium'-oknak nevezték azért, mert rendszeren három ebédlő vagy pihenő pamlag volt bennük s az itt felszolgáló házirabszolgákat is 'triclinarius'-oknak nevezték. A nyári terem (aestivum), a minőt ezen a képen is lát-

Az eledelnek rendszeren napokon, midőn vendégek nem voltak jelen, igen egyszerűek voltak, hús ritkán fordult elő, de gyakoriak voltak a bab és borsó, továbbá a puls nevű lisztpep, a rómaiak nemzeti étele. Később s nagyobb lakomák alkalmával az eledel legiója hozatott fel 'ab ovo — ad mala' a tojástól — az almáig, mint a példabeszéd szerűvé vált kezdet és vég jelöltetett. Közvetlenül az asztali ima után valami étvágygerjesztő italt ittak, legtöbbször mustból és mézből készült promulsist. Azután következnek: lágú tojás, saláta, káposzta (ez volt Cato kedvenc eledele), répa sóval, mustár és eczettel, articsóka, melyet akkor kiváló jó eledelnek tartottak, spárga, dinnye eczettel, ugorka (Tiberius császár mindennap ette), olaj, kőmény, gombák (egy fajt császár-gombának nevezték, mivel Claudius császárt ezzel mérgezték meg), csigák, osztrigák, beszóva halak, szardíniák, gyíkok. A főeledel mindig a mártásos pecsenye volt, s az ily pecsenyék közt különösen a pávahús volt nagyon kedvelt. Italt ebéd közben alig élveztek, de utána, midőn egész néma csendben áldoztak a házi isteneknek (Lares), megkezdődött a mértéktelenségig menő

ívás, melynél gyakran megtörtént, hogy az ártatlan gyermekek apjukat, anyjukat lerészegedni, s a rabszolgák által félrevezetni látták. Rendszeren meleg vízzel kevert borokat ittak s 'bene tibi' szóval fel is köszöntötték egymást.

A lakomákon megjelent vendégek rendszeren már otthon levetették a nehéz togát s könnyű tarka öltözetben ültek le, papucsféle könnyű sandállal lábaikon. A fejüket piros rózsákkal díszítették. Az evésnél nagy és kis kanalakat használtak, melyek csonthól, bronzból vagy ezüstből készültek épen úgy, mint a tálak is, többnyire öröklött családi ékszerek voltak. Villa is volt, a neptuni három ágú villa mintájára. Kést azonban nem használtak, mivel az ételeket egy rabszolga (scissor) előre felvágta s elkészítette. Az ebéd végével megjelentek a fuvalázók, (tibice), továbbá a pantomimikusok, akrobaták, declama-

lemmel hallgatja a szavaltot. Az asztal márványból van, fehér mint a Taurus hava. A rabszolgák az ünnepes alkalomra fejüket szőlő galnyakkal díszítik. Minden jel azt mutatja, hogy az ünnep már nyár derekán esik s valószínűleg az úrbölgyszületésnapját ünneplik meg. A festő kétségkívül alaposan tanulmányozta a régi rómaiak házi szokásairól írt műveket, mert előadása hű és érdekes.

IDEGEN FÖLDÖN.

Az orosz határtól Párisig.

Jurjevskája Katalin hercegnő emlékiratai.

IX.

Néhány hét múlva a követ megküldte a nevezett lap azon számát, melyben L. ur nálam tett

mint ama megfoghatatlan gyorsaságon, melylyel megérkezésemet kiszimatolták.

Az első reggelivel épen számos képes napilapot hoztak szobámba, melyekben arcképek megjelentek. A híres Barnum, ki körülményeiről és vagyoni viszonyairól rosszul lehetett értesülve, két embert küldött nyakamra, azzal az ajánlattal, hogy bizonyos feltételek kikötése mellett hat hétig Amerika nagyobb városaiban utazzak, hol nem kívánának tőlem egyebet, mint azt, hogy egyszer napjában az illető első rangú szálloda éttermében étkezzem.

Sándor bátyám megérkezése óta sem az idegenek, sem pedig az idevalók kíváncsisága nem bánt, mit leginkább fiam tapintatának köszönök, melylyel a nélkül, hogy az illetők hiúságát megsértette volna, minden idegen elemet tőlem távol tart.

EGY RÓMAI LAKOMA. — BAUR ALBERT FESTMÉNYE.

torok, kik kellő fizetés mellett a vendégek mulattatásáról gondoskodtak.

Képünkön is látunk egy declamatort (szavaltó) hivatalosan elfoglalva, a mint a dob-alakú tartóból kihuzza a pergamentre írt verseket s jobb kezét felemelve, azokat elsavalja. Mindannyian, még a rabszolgák is, figyelemmel hallgatják a szavaltót, ki valószínűleg egy felszabadításához közel álló rabszolga. A római patricius neje, ki az asztalnál ült rendszeren, de bort soha sem ivott, most poharát odanyújtja egy rabszolgának, hogy az ivó szaruból megtöltse, mert azzal a szavaltó akarja megjutalmazni. Az őr mögött áll egy rabszolganő, ki két kézzel tart egy koszorút, szintén a szavaltó jutalmául, ki azt fejére teszi s azután eltávozik. Jobb oldalt az erőteljes vidám római nagy figyelemmel hallgat, s nem akar nyulni a most felhozott vaddisznó-fejhez sem. A képünkön látható négy nő alak rendszeren római szokás szerint díszítette fel magát, fényes öltözetet, nyakláncot s értékes gyűrűket hordanak, kigúnyolva a fényűzés ellen hozott számos törvényt. A ház ura, ki középkorú férfi, s hasonlóképp koszorúzott fővel ül ott, nagy figye-

látogatását amerikai alaposággal á-tól z-ig leírja.

Igaz ugyan, hogy valótlan nem írt és nem állított, de mégis sok olyat hozott fel, mit a nyilvánosságunk egyáltalán nem szántam. Végül nem mulasztotta el a jószívűségemet feldicsérni, melylyel nyomorban élő honfitársaim számára az első szóra 6000 dollárt adtam. Ekkor meg az amerikai követet nevettem, ki sehogy sem bírta megérteni, hogyan és mily uton jutott L. ur az ő hivatalos titkaihoz, mikor ő erről senki előtt sem nyilatkozott és a pénz még nem érkezhetett New-Yorkba.

Jutottak hozzám ugyan még más kíváncsi újságírók is, de ezekkel nagyon röviden bántam, a mennyiben őket a 'New-York Standard' illető számára figyelmeztettem, melyben egyik kollégájuk mindazt előre leírta, mit ők most utólagosan tőlem hallani akarnának.

A Párisban megjelenő képes napilapok fényképet megérkezésem utáni napon egyszerre hozták. Honnan és kitől szerezhették a meglehetősen rosszul sikerült képet, mai napig sem tudom, de ezen még nem esodálkoztam annyira,

Az orosz társadalom némely kinövésai, melyek gyakran épen Párisban szegik nyakukat, gondosan kerülnek, mert attól tartanak, hogy ittlétüket megnehezíteném, mi azonban soha eszem ágában sem volt. Egy-két bukófélnél levő fiatal embert a családi név kedvéért harmadik kéz által az elzüléstől megmentettem, és nagy örömmel szolgált, midőn bűnök arról értesítettek, hogy a megtért bűnösök megjavultak, holott segítségem nélkül valamely francia börtönben elpusztultak volna.

Az utolsó szerencsétlen török háború óta több orosz tiszt lakik Párisban, kik Skobelev ember-telen eljárása folytán a hadseregtől azért távolítottak el, mivel a 'hős' tábornok esztelen és agyafúrt intézkedései ellen a csárnál panaszt akartak tenni. Ezen szegény emberek csakis honfitársaik könyörödmányaiból élnek. Mily alávaló visszaélést űztek a boldogult ezár nevével, azt itt külföldön kellett tapasztalnom. Ugyanis az egyik tiszt, ki 30 évi szolgálat fejében Skobelev által elbocsátatását kapta végkielégítéssel, az itteni követség útján a csárhoz kegyelem-kérvényt nyújtott be, melyben többek

közt azon írásbeli parancsot mutatta be, melyből egész szerencsétlenség keletkezett. A kérvény állítólag legfelsőbb helyen elintéztetett, és pedig olyformán, hogy a folyamodó egyszerűen elutasított, már pedig magam tulajdon szememmel százezres láttam, hogy minden kérvény, mely a császár kezébe jutott, az ő különös jegyével lón ellátva, de különben is alig gondolható, hogy az igazság oly hű pártolója, mint Sándor császár, ily módon cselekedett volna. Fel tettem magamban, hogy az ügyet a követség útján újból megkezdtem és Szent-Pétervárot lakó barátomnak, S. tábornoknak különös figyelmébe ajánlom. Hat heti várakozás után végre azt a választ nyerték az illetők, hogy a hadsereg kötelekebe vissza nem fogadtatnak ugyan, de tekintettel kedvezőtlen vagyoni viszonyaikra, fejenként kétszáz rubelt kapnak, mely összeget bármely orosz követésnél vagy konzulátusnál minden év első napján felvehetnek. Ezen csekély kegydíjt azzal pótoltam, hogy az aggastyánokat Sándor bátyám és tulajdon birtokaimra életfogytiglani lakással, ellátással és ezenkívül még negyszáz rubel készpénzfizetéssel gazdatisztékké tettem.

Már nem is gondoltam az egész ügyre, az illetők pedig régóta el is foglalták állásaikat, midőn arról értesültem, hogy legfelsőbb helyen tettem tüntetésnek vették és az aggastyánokat a moszkvai rokkantak házába behívták.

Tehát szegény ügyefogyott emberekkel jót tenni, kik évekig külföldön mások könyöröményeiből éltek, a felség elleni tüntetésnek tekintetik. Ha pedig valaki a császár nevében 30 évig szolgált, és mások eszevesztett szeszélyei folytán a seregből kiküszöbölt tiszteteket az éhenhaláltól megment, az lázító forradalmár, ki esetleg ezért még kemény büntetésre is számíthat.

Hogy miként értelmelte a boldogult császár az igazságszolgáltatást, erre nézve a következő esetet mondom el, melynek főszemélyei mai napig is mindannyian élnek.

T. tengernagy ellen egy angol szállítót az iránt emelt panaszt Mihály nagyhercegnek, mint tengerész főparancsnoknál, hogy a tengernagy az általa szállított felszerelési cikkek kifizetését egyszerűen azzal a kifogással tagadta meg, hogy a tárgyak a szállítási ajánlatban foglalt feltételeknek meg nem feleltek. A nagyherceg szokott modorával az angol embert egyenesen a csárhoz utasította. Szent-Pétervárot a szállító három hónapig várt a kert kihálózásra, s midőn végre érdekében az angol követ is lépéseket tett, személyesen nyújtotta át a csárának terjedelmes emlékiratát, melyben az egész ügy lefolyása eredeti okmányokkal igazolva volt.

A császár jelentésétől végett tüstént kiadatta Mihály nagyhercegnek, az pedig készkarva, vagy pedig arra nem gondolva, hogy T. tengernagy ellen irányult a panasz, erre bizta az ügy tisztázását.

Magától értetődik, hogy a jelentés olyan volt, mely az angol szállítót mint szédeltőt mutatta be a császárnak, ki annak folytán a kérvényt elutasította.

Erre a pénzt veszteszt szállítót a szentpétervári rendőrség, valószínűleg T. tengernagy besugárása folytán, az orosz birodalom területéről mindenkorra kitiltván, a határig biztos őrizet alatt elkísértette.

Londonból posta útján egy szép napon nevem alatt egy terjedelmes angol röpírat érkezett, melyben M. nagyherceg, T. tengernagy, nemkülönben a császár nevével látván, abból az egész botrányos dolgot megtudtam, és a császárnak élő szóval el is mondtam.

Huszonegy óra lefolyása alatt T. tengernagy a szolgálatból elbocsájtattott, a szállító pénzt és költségeit távirati utalvány folytán Londonban megkapta, a kitiltó rendelet hatályon kívül helyeztetett, Mihály nagyherceg pedig oda utasított, hogy jövőre a császár parancsait kellő figyelemmel elolvassa, azokat annak rendje szerint végre is hajtassa.

Minden, a mi II. Sándor uralkodása alatt az igazság, vagy a törvény ellenére történt, az ő tudta nélkül hajtattott végre. Soha sem irt alá halálítéletet, mielőtt arról meg nem győződött, hogy az a törvény szigorú feltételeinek csakugyan meg is felel. Ha most erre valaki azt mondaná, hogy politikai vétségek miatt sok ember a hóhér kezébe került, arra kívánom az illetők figyelmébe, hogy politikai vétségek elbírálásában csakis katonai törvényszékek jártak el s ezek kivétel nélkül oly alakban tüntették föl

az általuk elítélteket, hogy a megkegyelmezés majdnem lehetetlenné vált. Egyébiránt uralkodása utolsó név évében II. Sándor császár egyetlen egy halálos ítéletet sem erősített meg, mely politikai vétségekben ki lett mondva.

A boldogult császár ismételten oda nyilatkozott, hogy az alkotmány kihirdetésével egyidejűleg a halálbüntetés a birodalom egész területén örök időkre eltörölteti, a Szibériába vagy Sachalin szigetére való száműzetést már csak azért is megszünteti, nehogy a civilizált világ többi országában Szibériát továbbra is mint az orosz zsarnokság jelvényét ócsárolhassák. «Szibéria nagyobb része, mondá egy alkalommal a nagylelkű fejedelem — oly szép ország, hogy kár azt bünyefitő gyarmattá tenni. Meg akarom azt az időt élni, midőn számtalan európai ember ottani alattvalóim sorsát és jólétét irigy szemmel nézendi.»

És hányzor hallottam nemeslelkű szándékainak és terveinek felsorolását, melyeknek egész idejét szentelte.

Alig hiszem, hogy hazám benső viszonyainak tökéletes átalakulásáig bárki is II. Sándor császár uralkodásának korszakát híven leírja. Külföldön alig ismerték e nagy fejedelmet, és mindaz, mit róla tudtak, orosz kútból eredt. Miklós császár után — mondták akkoriban — Sándor, és ezután egy második Sándor, és így tovább. A név változik, de az uralkodó eszme a régi marad. Már pedig ezen mondas II. Sándor császár még csak részben sem volt alkalmazható. Uralkodását a lehető legrosszabb viszonyok közt vette át atyjától, ki őt élete utolsó órájáig magától távol tartotta, nehogy benne utódját, s — a mint mondani szokta — nevet örökösét lássa. A viszony apa és fia közt oly feszült volt, hogy attól jót várni alig lehetett. Miklós császár zárkózott, embergyűlölő nézetével, és egy közepkori zsarnok minden hibáival, nem szívelte szelídlelkű fiát, ki őt minden ridegsége mellett ószintén szerette és tisztelte.

Az isteben boldogult császár még mint uralkodó sem tudott egészen attól a gondolatól szabadulni, hogy birodalmában nem egyedül az ő akarata lehet mérvadó. Mindig úgy rémlett előtte, mintha atyja feddő rosszálásától kellene tartania, midőn az még legesekélyebb cselekedetét is szigorúan megbírálta.

Még most is hallom éreztizta csengő hangját, melylyel meg szokott szólalni, ha azt akarta, hogy valaki őt igazán megértse. Kevéssel a török háború előtt, melyet mindenféle fortélyokkal és koholt hírekkel reá erőszakoltak, Gorseakov herceg egy alkalommal azt találta mondani, hogy a császár habozása káros következményeket vonhat maga után, és hogy Miklós császár ily esetben sokkal határozottabban szokott cselekedni.

— Azt hallom, — mondá a császár Gorseakovhoz fordulva, — hogy néked ellenem több rendbeli kifogásod vannak. Nem szeretéd, hogy mindent, a mit teszek, előbb meggondolok. Na, tudod, cselekedeteimért Istenei kívül senkinek sem akarék felelni, te pedig vess számot magaddal és ne bírálgasd lelkeimet.

Az öreg kancellár megértette a szót s azóta soha sem sürgette a hadizenetet, melyet különben már alig lehetett előadni.

Párisban oly körökben is megfordultam, melyekben különben látszólag tapasztalt és elég tudós emberek Oroszországról a legferdebb fogalmakkal bírnak.

Nézeteiket a helyszínen nyert tapasztalásokból merítették, mert bizonyos körökben mai napig is a bon-ton-hoz tartozik Oroszországról és az egész népről még a XII-ik század idejéből adatokat elmondani és ezzel egyidejűleg a szentpétervári és moszkvai klubok rendkívüli fölényt kiintézni. Vajon mi történik e klubokon kívül az illető francia modorban csiszolt forrangú társaság körében, arról bőlcen hallgatnak.

Cselédeimet eleinte úgy tekintették Párisban, mint berruhába bujtattott rabszolgákat, kiket tetszésem szerint innen egyenesen az olombányákba vagy pedig a vérpadra küldhetnék. Midőn utóbb azt látták, hogy mindannyian ószinte ragaszkodással vonzódnak hozzám, sőt mindenféle rábeszélések dacára, szolgálataimból nem akarék kilépni, nagyon is furesza képet vágta.

Egy alkalommal a spanyol követ fősokácsa, ki az én konyhamesteremmel valószínűleg egyet értett, ez utóbbit arra akarta rávenni, hogy — a miként ez sok főúri háznál Párisban történni szokott, — hírem és tudtom nélkül cselédeimről az ellátást kész pénzen megváltassa.

Ebből havonként számításom szerint legalább

is huszoneezer frank haszna lett volna. Az alku megkötetett és néhány napig mindannyian étel és ital helyett naponként és fejenként három frankot kaptak. Egy cserkesz szolgám, kit a boldogult császár egy ízben Tiflisből hozott magával s utóbb hozzám került, sehogy sem akarta elhinni, hogy a pénzbeli megváltás az én tudtommal történik, a mint ezt a főkonyhamester velem el akarta hitetni. Panzaszával egyenesen hozzám fordult.

— Asszonyom, ha igaz, hogy koplalásunk könnyebbégére szolgál, akkor ime még azt sem fogadom el, a mit nekem szántál; megelegszünk száraz kenyérral, de ne taszits el bennünket magadtól.

Magától értetődik, hogy a rendet azonnal helyreállítottam, a spanyol követ pedig, kinek az esetet elmondtam, nagyon csodálkozott rajta, hogy orosz cselédjeim annyira ragaszkodnak hozzám.

A császár meggyilkoltatása napján súlyosan megbetegedvén, csakis tizenhét nap múlva tértem kissé magamhoz. Ezen idő alatt szolgáim az orvosokon és családom tagjain kívül senkit sem eresztettek be a házába, mivel ósztönszerűleg éreztek, hogy ellenségeim fejüket felütötték. Ezek ellen meg akartak védeni, nehogy felfogásuk szerint nekem véthessenek.

Sándor császár nem hiába mondta, hogy kivüle vajmi kevesen ismerik az orosz nép jó és rossz tulajdonságait.

És ebben nagyon is igaza volt, mert ócsarlóink száma igen nagy, de annál csekélyebb azoké, kik velünk tartanak.

— Nem félnek önök az orosz forradalomtól? — kérdé tőlem egy ízben az itteni angol gyarmat egyik kiváló tagja, — hiszen ahhoz képest a francia rémuralom valóságos gyermekjátéknak lesz mondható?

Igaz, hogy bizonyos körökben mindent elkövetnek a mivel a népet a végsőre vigyék, de viszont nem sok kell ahhoz, hogy ismét magához térjen. Minden, a mi nálunk az emberiség törvényei ellen történik, a császár parancsa ki-folyásának tekintetik, habár az gyakran, sőt a legtöbb esetekben nem tudja, mint vétkeznek az ő nevében, de azért még százezer nihilista bizottság sem írhatja ki az, orosz népből az uralkodó és az uralkodó-család iránti szeretetet.

Számtalanszor olvastam ana fekete szegélyű leveleket, melyek naponta a császár kezébe jutottak és melyekben a nihilisták nyíltan kimondták, hogy ők a császár nem a zsarnok uralkodót, hanem a rendszert fogják megölni, ha ezzel szakítani nem akarunk. «Jól ismerjük tanácsadóid közül azokat, kik akarod ellenére tüzzel-vassal kormányoznak, — irták a sötétség emberei, — de mi téged vonunk felelősségre, hozzád fordulunk segítségért. Távolítsd el magadtól az orosz nép ellenségeit, kik vérünkön élődnek s te lélsz a föld legnagyobb és leghatalmasabb uralkodója, ki előtt mindenki meg fog hajolni!»

A császár, a mint tudom, minden egyes levelet, melyet ily uton kapott, minisztereinek megmutatott, és nem mintha e részben tanácsukat kikérte volna, hanem leginkább azért, hogy nézeteiket megtudja. A szolgállelű emberek, kevés kivétellel, hol kétértelmű nyilatkozatokot tettek, melyekből melegt és hideget egyformán lehetett kimagarázni, vagy pedig a császár pillanatnyi hangulatához mérten beszéltek.

Azon időben, midőn a császár utóljára Livádiában nyaralt, két ízben arra határozta el magát, hogy a forradalmi mozgalom főembereit magához hívattja s ezekkel beszélje meg a teendőket. Neveiket jól tudta, habár mások ellenük még a legkisebb gyanút sem táplálták. A menyire tudom, a tervezett találkozás Vilmos császár sürgős kérelmére maradt el, kit a trón örökös atyja szándékáról értesített. Mi bírhatta rá Vilmos császárt, hogy «legjobb barátjának és kedves rokonának», a mint a császár nevezni szokta, ily rossz tanácsot adjon, azt sem akkoriban, sem pedig most nem tudtam megérteni.

Jól tudva azt, hogy a császár minden alattomos és nyílt ellenkezés dacára megkezdett művét mégis végre fogja hajtani, nem akartam az a nélkül is zaklatott fejedelmet még nézetemmel is untatni, de azért minden alkalommal azon voltam, hogy a szenátus elé terjesztett javaslatok minél gyorsabban letárgyalassanak. Ezért ellenségeim mai napig is nehezelték reám, holott jól tudják, hogy az alap gondolat nem tőlem, hanem attól eredt, kit önző szűkkeblűségüknek feláldoztak.

Livádiában a császár leginkább azért érezte jól magát, mivel kedvező foglalkozásában senki sem háborgatta. A szerencsétlen háború szomorú emlékei ott lassanként elmosódtak, nem volt, a ki örökké azokkal zaklatta volna, miként ezt bizonyos urak tettek, kik nem bírták elfelejteni, hogy a háboru legalább még vagy öt évig nem tartott, mely idő alatt a pénzszerzés mester-ségét továbbra is üzhették volna.

Soha sem fogom azt a jelenetet elfelejteni, midőn Tottleben tábornok a császár különös parancsa folytán Livádiába érkezett. A táviró már órákkal előbb jelezte a hajó megérkezésének valószínű idejét, és a császár távcsövével minden gőzöt figyelemmel kísért, mely a lát-határon mutatkozott. Végre ráismert a «Dersavá»-ra, mely Tottleben hozta. Még egy jó óra kellett, míg a gőzös a kikötőbe érhetett, de a császár türelmetlenkedve parancsot adott, hogy a «Dersavát» gyorsabban menetre utasítsák, mi meg is történt. Egyszerre a császár távcsövével vizsgálva, mindkét kezével arczát eltakarta, mintha valami rosszat látott volna. — A «Dersava» légbe röpült! — mondá felem hajolva.

És csakugyan a hajót sűrű füst, vagy gőzfelhők vették körül, melyek valami robbanástól támadhattak.

(Folyt. köv.)

A KÉT RÜDIGER.

Történelmi emlékezések.

Az orosz katonai sajtó ifjabb gróf Rüdiger Tivadar nyugalmazott ezredes halálát jelenti. Miután az elhunyt ezredes, nemkülönben idősb gróf Rüdiger Frigyes Tivadar lovassági tábornok, az 1849-iki magyarországi orosz invázió alatt nagy szerepet játszottak, úgy hiszszük, nem lesz érdektelen, ha mindkettőjükről megemlékezünk azért, hogy szabadságharcunk történelmi adatainak kiegészítésére elmondjuk Magyarországon viselt dolgaikat.

Rüdiger Frigyes 1784-ben Mitauben született, hol atyja mint ügyvéd már régen letelepedett. A német eredetű polgári család azt óhajtott volna, hogy az ifjú Rüdiger is atyja hivatását kövesse, de miután minden áron katonának akart lenni, Pál császár uralkodása utolsó éveiben mint altiszt a szemenovai gárdaezredbe lépett, honnan nemsokára a sumyi huszárezredbe mint hadnagy lón áttéve. Rüdiger az első Napoleon elleni hadjáratokban mint törzstiszt vett részt, és a lipcsei ütközet után a szolgálatból ideiglenesen kilépvén, a katonai irodalom terén nagy tevékenységet fejtett ki. Azon időben kiadott munkái a tábori szolgálatról, nemkülönben a francia tüzészegről írt kritikája, mai napig is nagy becsűlnek bírnak.

Az 1829-iki török háború alkalmával ismét a seregbe lépett, az 1831-iki lengyel forradalom elnyomásánál pedig annyira kitüntette magát, hogy Miklós császár lovassági tábornokká nevezte ki és grófi rangra emelte. Ezen alkalommal a görög orthodox hitre tért át és Frigyes keresztneve mellé még a Tivadar nevet is felvette.

Az 1849-iki fegyveres invázió élére Miklós császár tulajdonképen Rüdigert akarta állítani, de az ó-orosz katonai párt kieszközölte, hogy helyette Paskievics bizottott meg a fővezénnyel, míg Rüdiger csak egy hadtestet kapott.

Katonai szempontból a hetszerezes tuleróvel benyomult orosz sereg működése alig érdemel figyelmet. Haynau alatt 150 ezer osztrák katonára magyar sereg jobb oldalszárnyát — Pozsony-tól kezdve a Drávaig — végképen megbénította, s így az orosz sereg egymaga elegendő lett volna arra, hogy a feléje tödült magyar csapatokat elnyomja.

Amde Paskievics oly rendkívüli óvatossággal nyomult előre, hogy tétovázása által a végleges eredményt majdnem öt héttel elődázta.

Rüdiger hamar belátta, hogy itt a harcstéren babérokat nem igen szerezhet s így a legelső alkalmat felhasználta, hogy alkudozások által a sikerhez vezető utat egyengethesse. Ő volt az első orosz tábornok, kihez Görgei fordult, és csakugyan Rüdiger kezén fonatott meg a háló, melybe utóbb valamennyien belekerültünk.

Mig Paskievics emlékirataiban Rüdigert okozza mind azon hibáért, melyek a fegyverletétel szomorú következményeit maguk után vonták, addig az utóbb napnyereit került egyéb adatokból most már mint bizonyosat állíthatjuk,

hogy Rüdiger ép úgy, mint Paskievics, egyetértve működtek közre megbuktatásunkra. Rüdiger mindig a mögötte álló orosz fővezérre hivatkozott, valahányszor a dolog érdemére való nyilatkozatra lett volna szükség, és midőn a végleges lépés megtörtént, ennek következményeit tulajdon rovására íratta.

Kinek szava és befolyása lett volna döntő azon esetre, ha Rüdiger és Paskievics a félig erőszakkal, félig pedig ígéretekkel kicsikart megadás fejében a csártól számunkra bizonyos engedményeket kívánának, azt most még határozottan nem bírálhatjuk meg, de annyi bizonyos, hogy a kísértő rossz szellem szerepét Rüdiger játszotta, ki, ha a császár Magyarországra nézve több ízben kifejtett terveit valósitani akarná, kétételes is lekötöleztet jóakaró barátokra számíthatott volna.

Rüdiger nemcsak külső alakjára, de egész modorára nézve is nagyon elütött a többi orosz tábornokoktól, kik 1849-ben Magyarországon voltak.

Bajzáth Sándor őrnagy, kit az oroszok a miskolci kórházban mint sebesült magyar tisztet elfogtak, mintegy négy hetet töltött Rüdiger főhadiszállásán.

Rüdiger jelentést tett Paskievicsnak a fogoly érdekében, ki fegyverviselésre alkalmas nem lévén, a hadifoglyok sorába nem is tartozhatott

RÜDIGER FRIGYES TÁBORNOK.
1849-iki kép után.

volna, de a fővezér azt parancsolta, hogy Bajzáth további rendeletig becsületesszóra szabadon járhatson Rüdiger kísérete körében. Eleinte az orosz tisztnek nem igen törődtek vele, de miután kitünt, hogy Bajzáth nálunknál sokkal műveltebb ember, azonkívül kitűnő lovas és több nyelvet is beszélt, meghallgatása nélkül semmiféle német vagy magyar levelet, mely kezükbe került, el nem intéztek.

Bajzáth bizonyosnak mondja, hogy Rüdiger két alatt egyet értett Paskievicseszel, midőn Görgei és a kormány emberei alkudozások ajánlatokkal nála megfordultak, mert habár ilyenkor Bajzáthot távol tartották, — valószínűleg azért, nehogy övének hírt adhasson — mégis észre vette, hogy minden levél vagy hadi hírnök megérkezéséről Paskievicsnek tüstént futárok által jelentés tétetett.

A debreczeni esata után Rüdiger külföldre szóló útlevelet adott Bajzáthnak, kit egy orosz tábori vadász által Duklára kísértetett.

Pötenberg tábornokunk Rüdigert már a legelső találkozás alkalmával mint nagyon előző-kény, de ravasz és kétszínű embert festette le, ki közömbös beszélgetés közben a dicsőült tábornoktól helyzetünkre nézve kimerítő adatokat akart kivenni, mely kísérletével azonban tökéle-

tesen felsült. Az utolsóelőtti tárgyalás alkalmával Rüdiger azt kérdezte gróf Schmidegg Kálmántól ki Pötenberg tábornokkal az orosz főhadiszállásba jött, vajjon nem lett volna cél-szerű, ha a magyarok Windischgrätz herceg előtt meghajolva, törvényes fejedelmük bocsánatát kikérték volna. Midőn Schmidegg erre azt válaszolta, hogy a kibékülést Bécsből utasították vissza, Rüdiger a felkázott lengyelek példájára mutatott, kik az első felhívás után néhány előkelő ember feloldozásával nemzeti önállósá-gukat megmenthetők volna. «Önökkel — jegyzé meg Rüdiger — Ausztria még sokkal keményeb-ben fog elbánni, mint mi a lengyelekkel elbá-n-tunk.»

Mindezek dacára Rüdiger nem egy súlyosan kompromittált embernek adott alkalmat a szó-késre, de már a szállósi szomorú nap után vég-képpen hátrébe szorult, mivel az orosz sere-gnek azonnali visszavonulására nézve, melyet Miklós csártól az osztrák kormány kieszközölt, Paskievics háta mögött ellenkező javaslatot in-tézt a csárhoz. Konstantin nagyherceg, fiatal kora dacára, nem szívelte a német eredetű tudós tábornokot, és olyformára jelentést tett róla elő-szóval a csárának, mintha Rüdiger az ő paran-csait megszegte volna.

A sereg kivonult és Rüdiger hadteste volt az első, mely visszatérőben a határt átlépte.

A krimiai hadjáratban Rüdiger folytonos be-tegeskedése miatt nem vehetett részt, habár Miklós császár utója, II. Sándor, őt az egész gárda főparancsnokává nevezte ki.

Nejétől, Völkersam Juliától, nem voltak gyer-mekai, de a császár engedelmével fiúve fiát, Rü-diger Tivadar adottálta, kire egyttal grófi rangja is átruházott.

Rüdiger 1856 június 20-án Karlsbadban halt meg, hol 1850 óta gyógykezelés végett minden évben néhány hetet szokott tölteni.

Fogadott fiáról, ifj. gróf Rüdiger Tivadarról, néhány kevésbbé ismert adatot közölhetünk.

Idősb gróf Rüdiger, Anrep és Sass az úgyne-vezett béke-párthoz tartoztak, míg a Paskievics-eszel egy huron pendülő ó-orosz tábornokok Magyarországon a lengyel forradalom második kiadását látván, tüzzel-vassal akartak cselelteni.

A kétételes irányban működő vezérek közt az egyetértést csakis a császár kérelmetlen szigorától való félelem tartotta össze, de már a bevonulás első heteiben kitünt, hogy egységes vezényletről szó sem lehet. Mihelyt Sass Felső-Magyarország nyugati részét elfoglalta, Paskievics seregét meg-állították a különféle betegségek, melyek tizen-hét nap alatt a létszám harmad részét elpuszti-tották.

Rüdiger azt javasolta a fővezérnek, hogy mindaddig előre ne nyomuljon, míg az osztrák sereg a Duna bal partját a magyaroktól el nem foglalta.

Erre Paskievics azzal válaszolt, hogy Sasst seregével azonnali előrenyomulásra utasította, sőt midőn ez engedelmessédni vonakodott, főbe lövettel fenyegette. Görgei a Vág-vonal meg-hiusult erőszakolása után egész erejét a Duna balpartjára vetette, Haynau pedig, a mint tud-juk, szövetségeseivel mit sem törődve, dél felé indult, s így a magyar sereget a két tűz közé való szorítástól megmentette.

Az oroszok helyzete, hosszúra nyult hadászati vonaluk miatt, napról-napra kényesebb lett, el-annya, hogy végre az előttük álló magyar csap-atok állásáról és erejéről megbízható tudomás-sal nem bírtak.

Sass cselhez nyúlt és Katlarov századost, nemkülönben ifj. Rüdiger Tivadar hadnagyot, ez utóbbit mint németül és francziául tudó tisztet, Görgei főhadiszállásába küldte, hogy ott a fővezér nevében alkudozásokba bocsátkozzanak, esetleg huszonegy órai fegyverszünetet eszközöl-jenek ki, mely idő alatt az elsővára menetlő orosz csapatokat nyakra-főre össze lehesse szedni.

Az ifjabb Rüdiger, ki akkoriban alig husz éves volt, elég ügyesen vitte szerepét, de oly gyanakodó és magába zárt emberrel szemben, mint Görgei, hamar kijött sodrából.

Katlarov pedig, ki csak nagynehezen folytatta rossz franczia nyelven a társalgást, lépre ment a magyar fővezérnek, ki megtudta tőle, hogy leg-feljebb három nap alatt az orosz sereg zömével gyűlik meg a baja, ha tüstént odább nem áll.

Az óhajtott fegyverszünetről szó sem lehetett, a békeajánlatokat illetőleg Görgei oly választ adott, melyből sem Sass, sem pedig az orosz fővezér egyelőre nem okulhattak.

Midőn Miklós császár Sass felsülését Görgeivel szemben megtudta, nagyot nevetve azt mondá környezetének, hogy soha sem hitte volna, hogy német ember ily számár lehessen.

Katlarov százados és ifj. Rüdiger hadnagy, kikkel a fegyverletétel után Zerinden és Sarkadon e tárgyról többször beszélgettem, nyíltan bevallották, hogy egy cseppet sem csodálkoztak volna, ha Görgei őket nem mint hadi hírnököket (parlamentáireket), hanem mint kémeket egyszerűen ott fogta volna. «Már tőlünk — jegyzé meg Rüdiger hadnagy — az efféle járatban levő ellenséges tiszt ép börrrel alig menekült volna.»

Ifjabb Rüdiger hadnagy fiatal kora dacára nagyon művelt és finom modoru tiszt volt, ki azon idő alatt, midőn a magyar sereg a fegyverletétel után orosz kíséret mellett Szöllőstől Gyulára jutott, sok emberrel jót tett. Így például szemet hunyt, midőn több lengyel honvéd útközben megszökött. Ezek közt néhány orosz alattvaló is volt, kiket ilyformán a haláltól megmentett.

Nagy-Váradról Rüdiger hadnagyot küldte

tokkal kiegészíthesse, a midőn aztán ismét 25—30 ezer katonára élén állva, Erdélyben nagy bajt okozhatna.

Rüdiger szintén lépre ment és kevésbé mult, hogy a tárgyalások az utolsó órában félbe nem szakították. A mint annak idején ifj. Rüdigertől hallottam, a varsói herceg nem tartotta lehetetlennek Frolov feltevéseit és parancsot adott, hogy Rüdiger hadteste, mely alig néhány ügyelővénnyel állott a magyar előőrsöktől, még azon éjjel Arad felé induljon. De már erre nem jutott idő, mert Frolov ezredes augusztus 12-én személyesen Világosra ment, ott magától a magyar fővezértől megtudta, hogy itt bevezetett ténnyel, megmáshatlan elhatározással szemben cseltől vagy meglepetéstől tartani nem kell. A diktatóri hatalom Görgei kezében fölöslegessé tett minden további kétséget vagy gyanakodást.

Rüdiger tábornok meghajolt Frolov nyilatkozata előtt, Paskievics pedig a váratlan fordulat által végtelenségig meghiúsult merész terveit eljéjén, csakis azon volt, hogy a helyzetből minél nagyobb előnyököt szorítson ki a maga részére.

Rüdiger kétszínűsége által maga ellen zúdította az ó-orosz tábornokokat, kik a hadjáratnak az orosz fegyverekre nézve ily neveléses módon bekövetkezett vége által számításukban csalódtak, s a császár által is azok közé lőn számítva, kik őt a szerencsétlen beavatkozás keresztülvitelénél mások előnyére megkárosították. Midőn Miklós császár négy évvel utóbb az 1849-iki események utóbaját megérezte, Varsóban nagy haditanácsot tartott, melyben Oláhországnak osztrák csapatok általi megszállása folytán a bécsi kormány háladatossága is szóba került. A császár Szobieszky király szobrára mutatván kijelentette, hogy Szobieszky után, ki annak idején Bécs felmentésére sietett, önmagát tartja birodalmának a legnagyobb boldognak...

Regi honvéd.

EGYVELEG.

* Óriási szénpalotát építenek Ottomwa bányavárosban, Jowa állam fővárosában. A palota 240 láb hosszú, 130 láb mély s téglá helyett kőszéndarabok-

A SZÉKELY VARROTTASRÓL.

Századunk tudományos vizsgálódásainak egyik főirányelve, hogy a multak emlékeit behatóban tegye megfigyelése tárgyává s az eredeti forrásokból merítsen. Karöltve jár ezzel a népelethez, a népszokásoknak tanulmányozása, a mely a változandóságnak rohamosan haladó korunkban is kevésbé van alá vetve, s a melyben a multak emlékei közül nagyon sok fentartotta magát. Költészetünk a népies formák tanulmányozása és felhasználása által ifjodott meg; a művészet s a műipar is szívesen keresi fel a régi használható mintákat, sőt a közelet terén is divatosabbá kezd válni a réginek és a népiesnek kultusza. Néprajzi társulatok alakulnak, nagy néprajzi munkák keletkeznek s a népisme kezdi divatos tudományyá kinőni magát.

A nép között a háziipar terén is több becses, megfigyelésre méltó alkotást találunk. Az 1885-iki országos kiállítás és tekintetben sok meglepőt és tanulságost tüntetett fel. Azelőtt is, de főképp azóta a fővárosban divatosabbá váltak és elterjedtek némely népies háziipar termékek, pl. a szerb szőnyegek, a bolgár kendők, az agyag-korsók — s jó hirre tett szert szélesebb körökben a kalotaszegi varrottas.

Ez utóbbival rokon természetű és eredetű kézimunkákat találunk a székelyek között is, mind Erdélyben, mind Bukovinában.

Figyelmünket ez annál inkább megerdemi, mert míg eredete a messze mult időkre nyúlik vissza, most már a gyári iparcikknek miatt jóformán kihalóban van. Emlékeket megmenteni s iparmuzeumainkban gyűjtemények által megőrizni itt az ideje.

A «varrottas» készítés a székely nők kézimunkáinak legnemesibke, melyen a nép fantáziája, művészete leginkább visszatükröződik.

Hagyományként szállt ennek a művelése századok óta nemzedékről nemzedékre, anyáról leányra. A minták, melyeket most is használnak, legnagyobb részt évszázadokra vezethetők vissza.

Sajátságos módon ismerkedtem meg én a népköltészet ezen vásonra írott műfajával. Elmondom, mert a dologra tartozik.

Midőn 1883 tavaszán a bukovinai székelyek visszatelepítése foglalkoztatta a magyar közvéleményt: egyike voltam azoknak, a kik Bukovinába a mi «vereink» haza vezérlésére kiküldtetek.

A népelet iránt mindig élénk érdeklődéssel viseltetvén, felhasználtam ott is az alkalmat, hogy a népet a maga benső világában, házi otthonában megismerjem.

A mint egy-egy bukovinai székely házába belépünk, az első a mi szemünkbe ötlött az volt, hogy valami sajátságos keleties színpompa ömlik el az egész házon. A szoba hosszában két oldalt egy-egy rüdon hosszú vászonkendők függnek alá, remekül kivarrt széles szegélyzettel. Az égyak szintén ilyen kivarrt szegélyű lepedőkkel vannak beterve, felettük magasra rakott párnákkal, melyek végei szintűgy kivarrva díszelgnek. A tükrök és képek körül ugynevezett «hosszú-kendők» ékeskednek, tarka színvegyületben, két végükön között széles virágszegélyzettel. Az asztalfőnél pedig a hosszú fapadot tarka szőnyeg, ugynevezett «festékes» borítja be: festett gyapjúfonatból szöve, élénk színekkel tarkázott figurákkal.

A vászon kivarrásánál és a beszőtt díszítésnél kizárólag két színt használnak, u. m. a pirosat, néha rózsaszínt, s a sötét, ritkábban világos kékét. A gyapjú «szötte»-nél vagyis szőnyegnél a színvegyület sokkal nagyobb: egy és ugyanazon darabon előjő a piros, kék, zöld, sárga, fehér, lila s még több szín vegyülete. Ezeket a gyapjúszövesű szőnyegeket általában «festészeknek» vagy pedig az ábrázolt figurák után nevezik. A kis kockákat ábrázoló: «kiscirágos», a nagy kockákat «nagyvirágos», s a csikk-czakkos, hosszúságba tekervényesen futó mintájú «kigyós» nevet visel. Ez a három minta szerepel a gyapjúfonatból szőtt szőnyegeknél. A gyapjút magok fonják től át, aztán megfestetik és saját szövészeikeiken szövik meg, rendszeren háromnegyed méter szélességben,

két méter hosszúságban s két ilyen darabot közepén összeravarrán, készen van egy két méter hosszú s másfél méter széles szőnyeg, a melynek színvegyülete élénken emlékeztet a persa és más keleti szőnyegekre. A persánál ugyan élénkebb színű, de a szerb vagy oláh szőnyegnél jóval sötétebb. A keleti hatás és befolyás ennél elvitáztatatlan.

Sokkal finomabb és izlésebb munka ennél a «festékes»-nél az ugynevezett varrottas, t. i. a vászonhímzés. A kellemes meglepetés bámulatával csodáljuk azokat a kereszt-töltéssel kivarrt állat- és virágalakokat, a pontos és izlése munkát, melyet a nők egymástól tanulva el, minden minta nélkül, nagy türelemmel varrogatnak vásznaikra. Bukovinában a leány hozományának elengedhetetlen része a varrottas s a férjhez adó lányok az ilyentől meg nem válnának semmi áron.

E sok szép kézimunkát látván, nekem is kedvem támadt ilyen varrottasok és festékesek gyűjtésére. A mi eladót találtam, abból kiválogattam a szebb és jellemzetesebb mintákat s egy kis gyűjteményvel jöttem vissza a nagy népvándorlás-kor Bukovinából.

A szebbnél szebb és nálunk ismeretlen kézimunkák mindenkinek tetszettek, főként a nőknek. Az én kis gyűjteményem meg is fogyatkozott hamarosan.

De a dolog úgy fordult, hogy két hónap múlva

bárány alakja piros fejtővel, a piros és kék csillagok vannak kivarrra színnel.

Époly ritka mintának ismertem meg a 2. sz. «liliomos» párnaveget, a melyből első bukovinai utunk alatt mindössze kettőt találtunk. Második utunk alatt szorgos keresésre is csak egyet találtam, s évek multával még két hasonló példányt az Al-Dunánál, Keveházán. — De ezek között is némi különbség van, t. i. hogy a bukovinai virágainak egyes részei felváltva sötét piros és sötét kék fejtővel vannak kivarrra, míg az aldunai tiszta piros színű, keresztöltésű munka s a virág-alakok szirmairól díszítésül vékony, a végén kunkorgós kacsok nyulakodnak kiéle.

Még kell jegyezni, hogy az al-dunai székely telepések, midőn 1888 őszén Odessacsi Arthur herczeggel őket meglátogattuk, még ottan keveset dolgozhattak; az ott szerzett varrottasokat tehát jórészt még Bukovinából hozták magokkal. Szövészeikeket ugyan mindig felállították, a gyapjúfonalat Pancsován festették s szöttek is mindjárt a festékes; de ezek már világosabban ütöttek ki, mert — ugy mondanak — az ő Bukovinában szokásos sötétebb színekre festetni itt nem tudnak. Iteni szőnyegek tehát a torontáli szerb szőnyegek színárnyalatához közelednek s legfeljebb mintáikban tartják meg régi jellegüket. A vászonszöveszt is őrzi már, de a varrottas-készítés lassan halad s eladásra itt sem igen dolgoznak.

A bukovinai székely kézi munkákból második utunk után kiállítást rendeztünk a fővárosban, a Nemzeti szálló-ban, a hol bemutattuk a bukovinai székely nők kézi ügyességének eme szép tanujelét.

Két év múlva volt a budapesti «országos kiállítás». Itt aztán alkalmunk volt összehasonlítást tenni a bukovinai és az erdélyi székely kézi munkák, varrottasok között. A háziipar-csarnokban egymás mellett állottak a különböző népréseleteket s népelethez feltüntető szobák. Az ugynevezett «csángó-szoba»-ban ott díszelgtek többek közt a mi bukovinai és aldunai varrottasaink, festészeink. Sok embernek megakadt a szeme rajtok; egyik szőnyegre csakhamar egy a legmagasabb tetszést hirdető tábla került eme felirással: «Meggvete Erzsébet királyné 8 felsége». Ha eladásra lettek volna szánva, bizonyára a többi példányok is elkeltek volna; így csak lemintázás végett kerültek némelyek műértő kezébe.

Egy futólagos és összehasonlítás a székelyszobával és a kalotaszegi varrottasokkal, melyeket Gyarmathy Zsigáné urnó azóta közfoglamba hozott és általánosan megkedveltetett, mindenkit meggyőzhetett arról, hogy e kézimunkák eredete egy közös forráshoz vezethető vissza.

Csak egy példát hozok fel. Gyűjteményemben van két igen kedves ugynevezett «kakastaréjos» párnaveg-hímzés (3. sz.), a melyek egyike Bukovinából való s párjára T. S. grófnő salonjában akadtam Nagy-Bányán, a hova Kolozsvárról került, mint kalotaszegi varrottas. A nemes grófnő látván, hogy abban kedves ismerősre találtam, minden szabadkozásom dacára levette a falról s nekem adta. Hiába bizonyítottam, hogy nekem épen olyan van kettő, — el kellett hoznom; cserébe aztán a «csángó»-ból küldöttem el párját egy másik érdekes mintával. — Így a kalotaszegi vel párosított bukovinai most nyilván hirdeti nélem, hogy közös őseik voltak száz év előtt Erdélyben, s még azelőtt messze keleten. Mert ez a nép által ugynevezett kakastaréjos nem egyéb, mint a mit a műtörténelemben bizancci felhők-nek neveznek, azaz mint a hogy a régi bizancci képekben a festők a felhőket ábrázolták. Mintája tehát keletről származott s a nép fantáziája a házi életből vett hasonlóság után nevezte el kakastaréjosnak. Munkája kék fejtővel dolgozott keresztöltésből áll.

A Bukovinában épűgy, mint a Székelyföldön gyakrabban előforduló minták egyike az ugynevezett «csillagos», melyből egy tiszta piros fejtővel kivarrt másfél méteres hosszúkendőt (felében) mutatunk be (4. sz.). Ez általánosan kedvelt minta s főképp párnavegekre gyakran alkalmazzák, csakhogy sürűbben kivarrt csillagokkal.

A NEGÓJ.

JALOMICZA-BEGYSZAKADÉK.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁTOKBÓL.

Paskievics az átadott magyar zászlókkal Varsóba, illetőleg Szent-Pétervárra.

A krimiai hadjáratban az Alma melletti ütközet utolsó pillanatai egyikében Rüdigert, ki akkor már törzsiszt volt, egy üyetlen, vagy tán részeg orosz katonára hátulról lelőtte.

A seb nem volt ugyan halálos, de Rüdigert nyomorékká tette, úgy, hogy a szolgálatól végképen visszavonulni kényszerült és most, f. évi október hó elején, 61 éves korában Moszkva melletti birtokán mint agglégény meghalt.

A két Rüdiger nem nagy hasznát vette Magyarországon kifejtett tevékenységének. Midőn a temesvári csata eredményének híre az idősb Rüdiger tudomására jutott és Poltenberg Ernő tábornokunk katonás őszinteséggel ezen utolsó remény meghiúsulását bevalotta, Frolov ezredes vezérkari főnöknek, ki Gorcsakov herceg teljes tehetetlensége miatt Paskievicsra nagy befolyást gyakorolt, ama gondolata támadt, hogy a magyar fővezérnek esze ágában sem lehet nyakát az igába hajtani, hanem a folytonos alkudozások által csak időt akar nyerni, hogy a sereget a Temesvár alatt szétugrasztott csapa-

Fölhasználta korlátlan teljhatalmát és a hadifogságba jutott magyar csapatokkal neki indult a világnak, a nélkül, hogy a nyakán ülő osztrák kormánybiztosra hallgatott volna, kinek egészen más utasításai lehettek a foglyokra nézve. Amde Paskievics rosszul számított, mert Rüdiger futárjai már augusztus 12-én utban voltak Varsó felé, míg osztrák részről e tekintetben Berg gróf orosz vezérkari főnökkel és a fegyveres beavatkozás keresztülvitelével megbízott diplomáciai ügynökökkel mindenképp már régebben tisztában voltak.

A készen tartott csári ukázok Pozsonyból Nagy-Váradra jutottak és augusztus 17-én Paskievics már arról győződhetett meg, hogy korlátlan teljhatalma tulajdonképpen semmit sem ér.

Rüdiger Gyuláig kísértette Paskievics hadifoglyait és ott fejezte be átkos működését, a midőn valamely osztrák tábornok megerkezését be sem várva, a legelső osztrák csapatparancsnoknak, ki útjába esett, gróf Montenuovo Vilmos ezredesnek, a Szöllös alatt meghódított magyar sereget átadta.

ból áll piros vakolattal. Az egész épület csak 30.000 dollárba fog kerülni s legérdekesebb része egy színház, melyben 6000 néző fér el. Lesz a szénpalotában továbbá egy családiaság híven utánzó szénbányarész s mellette számos kert, vízeséssel. A palota tornyokkal és kapukkal van ellátva.

* A kis kacsák nagyon hamar tanulnak uszni, de mégis tanulniok kell sigen gyakran fuladnak be a vízbe. Nevezetes, hogy ily eset a fiatal vadruccáknál soha sem történik, bár a szelid ruczákat által kiköltött vadruccáknak is tanulniok kell az uszást.

* Burgonya-rendjel. Az orosz császár, hogy ez ellen-szeávvvel fogadott burgonyát jobban elterjesztesse, a burgonya meghonosítása körül érdemeket szerzett férfiak számára 1842-ben külön arany és ezüst érdemeket veretett, a melyeket «burgonya-rendjel»-nek neveztek el.

* A rákbetegségről dr. Snow Herbert fölemlíti, hogy a londoni kórházak adatai szerint, 1864 óta kétszer oly gyakran fordul elő, mint előbb. Snow szerint ezt a betegséget, valamint az örültséget is főképp korunk izgatott életmódja szaporítja s nyugodtabb életmód mellett jelentékenyen apadna áldozataik száma.

Semmi kétség, hogy a bukovinai székelyek ősei, midőn száz év előtt a mádfalvi vérfürdő után a Székelyföldről kibujdostak, ősi szokásaik között a kézimunkák készítésének módját, ügyességét és tudását is magukkal vitték új hazájukba s azóta ez köztük fentartotta magát. Sőt úgy látszik, hogy ők, míg egyrészt sokkal inkább megőrizték az ősi mintákat, másrészt szebben, pontosabban és nagyobb előszeretettel dolgoznak ilyeneket, mint az ősi Székelyföldön, a hol divatját kezd mulni a varrottas-készítés.

Gyűjtésemet kiterjesztettem néhány év óta a Székelyföldre is; az onnan szerzett példányok édes testvérei a bukovinaiaknak. A gyűjtés nem könnyű dolog, mert piacra ritkán, országos vásárokat alá kerül egynéhány s azokra is most már (főképp az uri nők között) sok a pályázó. Úgy látszik, sokkal ritkábban dolgozzák, mint a bukovinaiak, inkább csak a Székelyföld belsejében. Maros-Vásárhelyt kaptam a múlt nyáron egy régi jellemzetes példányt, mely Vajáról való. Az elárúsító asszony azzal ajánlotta, hogy «ez még az aviticumból való», t. i. régiség. Egy pillantás reá meggyőzött szavai igazságáról, mert készítésének évszámánál ott ékeskedik rajta 1797. — A 130 centiméter hosszú kendő tulipán és lilium-féle virágalkokat ábrázol, köztük «fenyőágas» faalakok, a sötétebb ágak kék, a világosabbak piros fejtővel kivarva. A tulipán szegélye kék, belseje piros, 3—3 apró kék csillaggal; a nagyobb lilium-alakok piros és kék, a kisebbek tiszta kék színűek. Legfőbb becset az képezi, egy tisztas kora (93 éves) kétségbevonhatatlanul meg van határozva, az egykoru munkáju évszám bevarrása által (6. szám.).

A Székelyföld más részéből, Udvarhely-megyéből való a 6. sz., melyet a bukovinai székelyek «csere-makkos»-nak nevezének, azok után a csere-, vagyis tölgy-makkokat ábrázoló figurák után, melyek a minta közepén láthatók. Ez is tisztán piros fejtővel dolgozott párnavég volt eredetileg.

Szép és gazdag munkáju az aldunai Her-telendfalváról származó 7. sz. párnavég is, melyet «Uras-tarisnyás»-nak hallottam nevezni. Hogy miért hívják így? azt nem tudták megmondani. Tengelye, mely a kisebb csillagok által öt részre van osztva, piros és kék színben váltakozik (3 piros, 2 kék). A felette álló lilium-forma virágok lehajló szirmai szintén váltakozva hol piros, hol kék színűek.

Tovább is folytathatók a székely varrottásainak ismertetését; — be mutathatók még a cikkek-czakokos futó kigipos mintát, a szefüvest, a madárkást, az ágas-bogast, a tányerost, a fenyő-ágot stb., de figyelemgerjesztésül talán elég lesz egyszerre ennyi. A népies művészet az ága, melyben annyi műtörténeti és népművelési tanulság rejlik, méltán megérdemli érdeklődésünket.

A múlt idők emlékeiről, századok hagyományairól regélnek ezek is, mint a népies művészet ősrégi maradványai.

Szűdeczky Lajos.

A KÁRPÁTOK DÉLKELETI RÉSZÉBŐL.

Magyarország hegyvidékein nem tartozik a ritka látványok közé, hogy az utazók órák hosszán át egy-egy hatalmas hegylánc kíséri szakadatlanul látszó, de mégis folyvást változó alakzataival. Az ily hegyláncok között azonban, a páratlan Magas-Tátra kivételével, egy sem oly festői és megragadóan szép, mint az a hosszú s már-már örök hó határáig nyúló végtelen lánc, mely Brassótól Nagy-Szebenig s még ezentúl is jó darabig a magyar-román határvonalat jelzi s melynek zord kopár csúcsaitól az országút mellett elvonuló Olt folyó völgyeig erős hegyek s kisebb-nagyobb dombok közvetítik a havasi életet a völgy buja tenyésztével. A természet vad vidéke ez. A falvak szerényen meghúzódnak az Olt partjai mellett, az őserdők szélére már csak egy-egy tanya merészkedik s azontúl a végtelen legelőknél csak itt-ott lehet találni emberi nyomot s egy-egy oláh pásztort, ki sokszor hónapokon át nem találkozik más emberrel. Még a turisták is ritkán keresik fel azt a szép vidéket s csak legújában kezdettek a nagyszabású turisták itt némi kezdetleges útjelzésekkel tájékoztatást nyújtani. A «fogarasi havasok» név alatt ismert hegységben még számtalan hegycsúcs, tómerdek vízvezés s egy pár apró tó is van elnevezés nélkül s több oly pont, hová tudományosan képzett ember még eddig nem lépett.

A Királykő.

Ebből a csak nagyjában ismert vidékből mutatunk be most egy pár részletet a «Magyarország utirajzokban» című vállalat képei után, a mely derék vállalat (Borostyáni Nándor által szerkesztve) turistai szempontból ismerteti Magyarországot s egyszerre négy nyelven, magyarul, németül, franciául és angolul jelenik meg. Egyik képünk, melyet e vállalat Erdélyről szóló, legújabbban megjelent füzetéből veszünk át, az erdélyrészi összes hegyeknek legmagasabb csúcsát, a 2536 méter magas Neogoi tüneti föl, melynek még nyár derekán is hóbarázdákkal bevont csúcsa az egész út hosszában mindenütt észrevehető. Kevesen voltak még, kik e hatalmas csúcsot megmászták s onnan gyönyörködtek a hatalmas kilátásban, mely egyszerre csaknem az egész Erdélyt és Oláhországnak legnagyobb részét a szemlélő elé tárja. Kopár szirtjei között nem vezet sehol ösvény, még tájékoztató jelek sincsenek, annál kevésbé menedékházak, bár még jelenleg, akár Nagy-Szebenből, akár Fogarásról induljon ki a turista, legalább egy éjt szabad ég alatt kell hálnia, hogy a csicsra feljuthasson. A Neogoi körül számos, majdnem oly magas s szintén kopár csúcs emelkedik fel: a Szurul, Butyán, Vurfu Úrla, a Zeidner s távolabb a Királykő s a Bucsecs. Mindenik alsó részét fenyvesek rengetegjei borítják, melyek meredeken nyulnak le a völgy lombos erdeire.

A tulajdonképi fogarasi havasoknál sokkal ismertebb a hegységnek keleti Brassó megyében fekvő része, melyből másik két képünk vétett: a Királykő hegy s a jalomiczai hegység. A Királykő hegy s a jalomiczai hegység két főára oszlik, az alsó a törsvári szoros fölött meredező s képünkön látható szép Királykő-hegyet megkerülve délkeleti irányban nyomul elő, a másik, melyet «persányi hegylánc» név alatt is ismernek s az előbbinél alacsonyabb, éjszakkéleti irányban nyomul az Olt kanyarodásáig. Tölgy-, bükk-, nyír- és fenyőerdők egymásután nyulnak le a hegyeken, melyek közt itt már csak az egyetlen Bucsecsen ülededik meg a hó s ennek csilámló homloka az egész Bárczaságban látható. A Királykő, melynek 2241 méter magas csúcsa szélesalakú fogazatokkal bír s Magyarország legérdekesebb hegyei közé számítható, Rozsnyó brassó megyei kis városból öt óra alatt kényelmesen elérhető. Csúcsa alatt az úgynevezett pásztorszeccson hatalmas vízszhang van, mely állítólag 15 szóttagot visszamond. Mindkét hegycsoportban egyes hágók s szorosok vezetnek át, melyek közül a főmósi a hasonnevű patak völgyében Brassótól délkeletre s a törsvári a legnevezetesebbek. Ez utóbbiban van a festői jalomiczai hegység, a benne épült érdekes barlangzárdával. Brassóból mindezek a helyek nagyon könnyen meglatogathatók, s mióta a budapest-predeali vasút a hozzáférhető megkönyvitette, csakugyan évről-évre többen jönnek el e hegységnek ma még kevésbé ismert szépségeiben gyönyörködni.

G—i.

OLASZ MISSZIÓ-TELEP AFRIKÁBAN.

Rég elismert tény, hogy a felfedezők után kereskedők és misszionáriusok szokták egyengetni a művelődés haladására szükséges ösvényeket. Afrikában is, melyet ma már nagyjában ismert világnak tarthatunk, holott ötven évvel ezelőtt jóformán csak partvidékeiről volt biztos tudomásunk, mindenfelé elterjedtek a misszió-telepek, melyek nagy része valóban áldásos munkát végez. Egyszerű misszionáriusok voltak nagybörészt, kik egyes néger törzsek nyelvtanát és irodalmát megalapították, ők tanították meg az íráson és olvasáson kívül a kereszténynevet is. Egy részük a földművelésre és egyes európai kézimunkákra, s ők kezdtek meg a harcot a rab-szolgaság ellen, a minthogy jelenleg is épen a misszionáriusok főnöke, a derék Lavigerie bitorok áll ezen humanisztikus mozgalom élén.

A legtevékenyebb misszió-társulatok közé tartozik a Kairóban székelő olasz «Missione Cattolica dell' Africa Centrale», melynek egyik telepét, a Sogaro püspök által a Nilus egyik szigetén, Ghezirában alapított olasz missziót, mutatjuk be olvasóinknak. A «Missione Cattolica»-t Gergely pápa idejében 1846-ban alapították a jezsuiták; Rijljo lengyel, Knobler tirol és Vinco Angelo olasz páterek voltak az első hittérítők a Nilus felső folyásánál. Később a szintén olasz eredetű Comboni Dániel fejtett ki nagy tevékenységet s egész a szudáni felkelés idejéig virágzó gyarmatok voltak Khartumban, El-Obeidban s más jelentékenyebb helyeken, mindenütt iskolákkal, műhelyekkel és földműves telepekkel kapcsolatban. A misszionáriusok mint orvosok és tudósok is nagy szerepet játszanak, s az irodalomban különösen emlékeztet nyomot hagyott hátra Beltrame János páternek az olasz földrajzi társaság által kiadott «Grammatica della lingua Denka» című úttörő munkája. Comboni után a misszió-társaság élére a veronai születésű Sogaro püspök lépett, ki a Mahdi felkelése miatt sokkal nehezebbé vált körülmények között is nagy buzgalommal és ügyességgel vezeti a missziók ügyeit. Massavából, Suakimból az angol, olasz és egyiptomi hatóságok gyámoltatása mellett részben az európai politikai hatás terjesztése végett is mindinkább beljebb nyomulnak a misszió telepek. Csaknem mindenütt három épületből áll az ily telep: templomból, szerzetesházból és apácázárdából, s mindenütt külön iskolák vannak férfiak, külön a nők számára, a hol nemcsak írni és olvasni tanítják őket, hanem némi kézi ügyességre is.

A képünkön bemutatott misszió-telepen is van egy nagy apácázárda, mely egykori kaszárnyából alakították át s ezen kívül kis épület, melyben a misszió felügyelete alatt álló harmincz néger család tartózkodik. A tanítás, midőn az idő megengedi, rendszeren szabad ég alatt óriási fűgafa árnyékában történik, s ezen időn kívül az ifjúság felerészben mezei munkával, felerészben valami kézi munkával foglalkozik. Képünk is ily munka közben mutatja be ezt az osztályt: ács- és asztalos-munkát készítenek a fölépítendő kápolna számára.

Az egyes misszió-telepek általában véve, még nagyon kezdetleges állapotban vannak, legalább európai fogalmak szerint, mindamellett a buzgó Sogaro újában is több új telep létesítését kezdeményezte. Így például Felső-Egyiptomban Esuchban, továbbá Kairótól husz mérföldre He-loanban épülnek jelenleg új házak, s Massavában Bonomi páter, katona-lelkész, szintén új telepet szervez. Lassú s nehéz munka ez, mert nem ezivel, hanem csak egyenként hódítja meg Afrika lakóit a műveltségnek, de kétségtelenül öröndetes dolog, s a szerény misszionáriusok működését a művelt világ hálával ismerheti el.

NEMESÉN MEGÜLT ÖTVENEDIK SZÜLETÉSNAPO.

Művelt országokban mindenütt állandóan működik a jótékony és táplálja az emberbaráti, a művelődési törekvéseket, intézeteket. A művelt társadalomnak egyesei igen sokszor fejédelmi adományokkal állnak elő, s nem egyszer egész vagyonukat a jótékony, az emberszeretettel oltárora helyezik. De kevésbé gazdagok is sietnek vagyonuk fölölégével jót cselekedni.

Működik nálunk is a jótékony. Közintézeteink legnagyobb részét, iskoláink közül annyi sokat a jótékony és áldozatkészség emelte és tartja fenn. A nemzetnek soha sem lankadó éber-sége mindig kellő időben jelenik meg, akár alkotni kell, akár szerencsétleneket segélyezni. A jótékony állandóan munkál, de az egyesek nagyobb adományai már nem oly gyakoriak, ha-nár nem is ritkák, mint aránylag más művelt országokban. Nálunk a családok magánviszonyai még nem oly fenyesek, hogy a jótékonyágnak egy-egy ragyogó sugara gyakran támadhatna. Az emberbarátok ám minálunk sem hiányzanak, s minden évben újat és újat jegyez föl a hálás elismerés.

A jótékonyágnak most ismét egy nemes példájáról adhatunk hírt.

Bródy Zsigmond lapszerkesztő születésének 50-ik éve alkalmából közel 80,000 frnyai alapítványt tett jótékony cselekedő. Bródy mint publicista és lapszerkesztő szerzte vagyonát, s alapítványával e pályán foglalkozók megjutalmazásáról vagy a kevesebb sikerrel működők segélyezéséről kíván gondoskodni. Huszezer forintot a magyar tud. akadémia rendelkezésére bocsát, hogy az akadémia elöljárói részéről, melyek az «államtudományok és történelmokról», a «nemzet jogáról» és a «közjogról» szólnak, a B) pontban elősorolt többi szakmák kizárásával. A szóban levő alapítvány tehát a szoros értelemben vett publicisztika tárgyait öleli föl. A díj minden három évben okvetlenül kiadandó, még pedig: a) vagy oly publicisztikai mű megjutalmazására, mely az utolsó három évben akár nyomtatásban megjelent, akár a tekintetes Akadémiának, e díjra versenyezve, kéziratban megküldetik s általános irodalmi értékkel bír; vagy pedig b) ily munka hiányában oly publicista általános hirlapiról működésének megjutalmazására, kinek egész publicisztikai tevékenységét a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia e díjra érdemesnek találja. Ugyanazon író általános publicisztikai működéséért tíz év folyamában kétszer meg nem jutalmazható, de egyes művek megjutalmazhatók, tekintet nélkül arra, hogy szerzőjük e díjt megnyerte-e már egy ízben vagy sem.

A megjutalmazott mű a szerző tulajdona marad. Minthogy ezen alapítvány nemcsak a II. osztályra, hanem az irodalomhoz való viszonyánál fogva az I. osztályra is és így az egész Akadémiára vonatkozik, azon óhajomat nyilvánítom, hogy a bíráló bizottság az I. és II. osztály két-két küldöttéből és az egész Akadémia képviselőtében az Elnökből és Főtítkárból alakuljon meg.

Az itt fölhozottak után magától értetlik, hogy a díj mindig csak jutalom és kintüntetés jellegével adandó ki. Az első díj az 1894-iki közlés alkalmával hirdető ki. A díjtétel több módzatainak megállapítását a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia bölcseségére bízva, maradok a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia aláztos szolgája

Bródy Zsigmond.

II.

Ngs. Dr. Falk Miksa úrnak helyben.

Igen tisztelt Elnök úr!

A magyar hirlapiról nyugdíjintézet az Ön kitűnő és fáradságtalan vezetése alatt már eddig is sok jót tett és tenni fog még sokkal többet jövőre, természetesen az alapszabályai által megvont határokon belül. Amde mennyi a segítségére várok bá, mennyi a szenvedő szűkség e határokon kívül! Harminczgyévi hirlapiról és szerkesztői működés után, nem

lapirok elég előnyököt tudnak biztosítani. Bródy rövid idő múlva maga is német lapot szerkesztett, a «Neues Pester Journal»-t, mely ma a legelterjedtebb német lapja a fővárosnak. E vállalata dúsan meghozta a fáradozások gyümölcsét, s ma Bródy Zsigmond a jótékonyág bőkezűségével ülheti meg munkás életének ötvenedik évfordulóját, a földi javak mellett jó szívvel is áldozván azoknak, kikkel együtt dolgozott, kik törekvéseiben segítségére voltak.

Nemes cselekedetéről az alábbi intézkedések szólnak:

I.

A Tekintetes Magyar Tudományos Akadémiának helyben.

Tekintetes Magyar Tudományos Akadémia!

A Magyar Tudományos Akadémia alapítványai és díjai között tudtommal egy sincs, mely jutalmazólag, vagy serkentőleg a magyar publicisztika érdekeit szolgálja. E hiányt akarom pótolni, midőn ezennel a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia rendelkezésére bocsátok 20,000, azaz huszezer forintot öt százalékos magyar járadékban; még pedig oly célból, hogy ez összegnek kamatait három évenként akadémiai publicisztikai díjra tüzessenek ki. E díj megállapításánál szemem előtt lebegtek azon fontos szolgálatok, melyeket a magyar publicisztika válságos időkből a nemzeti érdekeknek tett, valamint tekintettel voltam azon nagy nemzeti érdekekre is, melyeknek hí teljesítése e publicisztika jelen és jövődjét hivatás.

Arra kérem a tekintetes Magyar Tudományos Akadémiát, hogy az általam ezennel felajánlott alapítványt legyen szives elfogadni, s a díj tüzetésére szabályzatának megállapításánál a következőkre is méltóságos tekintettel lenni:

E díj, mely az akadémia II. osztályához tartozó társadalmi tudományok egy részét illeti, három évenként adandó ki az ünnepélyes közlés alkalmával háromezer forintnyi összegben. A díj összegének meghatározása megfelel az alapítványi összeg az idő szerinti három évi kamatjának. Arra az esetre, ha bármi ok miatt a kamatok nem ütik meg az általam megállapított díj összegét, fontartom magamnak az alapítvány eredeti összegének fölemelését.

A publicisztai díj a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia ügyrendjében tüzetesen körülírt társadalmi tudományok azon ágait illeti, melyek az «államtudományok és történelmokról», a «nemzet jogáról» és a «közjogról» szólnak, a B) pontban elősorolt többi szakmák kizárásával. A szóban levő alapítvány tehát a szoros értelemben vett publicisztika tárgyait öleli föl.

A díj minden három évben okvetlenül kiadandó, még pedig:

a) vagy oly publicisztikai mű megjutalmazására, mely az utolsó három évben akár nyomtatásban megjelent, akár a tekintetes Akadémiának, e díjra versenyezve, kéziratban megküldetik s általános irodalmi értékkel bír; vagy pedig b) ily munka hiányában oly publicista általános hirlapiról működésének megjutalmazására, kinek egész publicisztikai tevékenységét a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia e díjra érdemesnek találja. Ugyanazon író általános publicisztikai működéséért tíz év folyamában kétszer meg nem jutalmazható, de egyes művek megjutalmazhatók, tekintet nélkül arra, hogy szerzőjük e díjt megnyerte-e már egy ízben vagy sem.

A megjutalmazott mű a szerző tulajdona marad. Minthogy ezen alapítvány nemcsak a II. osztályra, hanem az irodalomhoz való viszonyánál fogva az I. osztályra is és így az egész Akadémiára vonatkozik, azon óhajomat nyilvánítom, hogy a bíráló bizottság az I. és II. osztály két-két küldöttéből és az egész Akadémia képviselőtében az Elnökből és Főtítkárból alakuljon meg.

Az itt fölhozottak után magától értetlik, hogy a díj mindig csak jutalom és kintüntetés jellegével adandó ki. Az első díj az 1894-iki közlés alkalmával hirdető ki. A díjtétel több módzatainak megállapítását a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia bölcseségére bízva, maradok a tekintetes Magyar Tudományos Akadémia aláztos szolgája

Bródy Zsigmond.

messze az elhatározástól, hogy az elfoglalt tért fiatalabb és munkabíróbb erőknél engedjem át, néhány nap előtt csendes családi körben megütem születésem ötvenedik évfordulóját. A sors különös kedvezése és minden rendbéli dolgozó társaim tehetsége és ernyedetlen szorgalma gyümölcsözővé tette a lefolyt három évtized munkáját; mi természetesebb tehát, mint hogy eme napon megemlékeztem azon pályatársaimról is, kikhez a sors mostoha volt. A legszebb ünnepet akkor áll meg az ember, mikor jót tesz.

Arra határoztam el tehát magamat, hogy Önnek, tisztelt Uram, mint a magyar hirlapiról nyugdíjintézet elnökének, rendelkezésére bocsátok 20,000 azaz huszezer forintot öt százalékos magyar papírjárdékban, még pedig a következőképp: Ez összeg a magyar hirlapiról nyugdíjintézet tőkéjétől elkülönített alapítvány legyen, s mint olyan, az igazgatóság által külön kezeltessek. Ez alapítvány kamatainak rendeltetése: rögtöni segítségét nyújtani oly fővárosi írónak és hirlapirónak, kik vagy nem tagjai a magyar hirlapiról nyugdíjintézetnek, vagy ha tagjai is, az intézet által alapszabályainál fogva nekik nem nyújtható rögtöni segítségére szorulnak. Az alapítvány tőkéje minden körülmény közt érintetlen maradjon. Ha az általam felajánlott alapítvány tüzetésére kezeletési szabályzatot igényelne, ennek elkészítését a hirlapiról nyugdíjintézet igazgatóságának gondjaira bízom. Az alapítvány kamatainak mikénti felhasználásáról a magyar hirlapiról nyugdíjintézet évi közgyűlésének a nevre kik nem terjeszkedő rövid jelentés teendő.

Ezek után fogadják Elnök úr megkülönböztetett tisztelettel kifejezését, a melylyel maradok kollégialis üdvözléssel

híve

Bródy Zsigmond.

III.

Rákosi Jenőnek, mint a fővárosi hirlapkiadóhivatali tisztviselői segélyegylete elnökének helyben.

Igen tisztelt barátom! Az általam megajánlott, s a te patronatusod alatt már eddig is kitűnő eredményt működő hirlapkiadóhivatali tisztviselői segélyegyletét életfogytiglan való évi kétszáz forinttal czzem belépek. Kérlek, tudásd e soraim tartalmát az intézet igazgatóságával. Baráti hived

Bródy Zsigmond.

Egy ezután következő alapítvány a nyomdai személyzetet illeti. Ez alapítvány tőkéjét 12,000 forint, azaz tizenkétezer forint képezi. Rendeltetése, hogy 1891. jan. 1-től kezdve évi öt százalékos kamattal a «Hungária» könyvnyomda beteg- és munkáztelen munkásai és családjuk segítségét nyerjenek. Ez alapítvány által e célra évenként 600 forint, azaz hatszáz forint van biztosítva. Az alapítványi kezelésére kétszáz forint megállapítatni. Ez alapítvány kamatai «Hungária» nyomdai személyzete javára fognak fordíttatni minden tekintet nélkül arra, hogy a kereskedelmi miniszternek az ipari és gyári alkalmazottaknak betegség esetén való segélyezéséről a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslata minő hozzájárulást ró a «Hungária» nyomda tulajdonosára.

Végül Bródy Zsigmond még 23,500 forintot alapít az 6 vállalatának 290 tagból álló személyzete segélyezésére.

Nemesen megünnepelt 50-ik születésnap ez.

A PISZTRÁNG MÁJSZTER.

Herman Ottó ily című cikkére vesszük az alábbi sorokat, melyeket itt H. O. megjegyzéseivel együtt közlünk.

A «Világkrónika» ez évi 33-ik számában megjelent egy cikkem a «Pisztrángfogás maszlagnal» címmel, a melyért a «Vasárnapi-Ujság» 42. számában Herman Ottó törvénybe fog és elmarasztal. Herman Ottó elítél; helyesen mert törvénybe botlottam, de meg kell jegyzem, hogy nem rossz szándékból. Pisztráng-maszlagozásomnak, melyet csak kísérletből tettem, nem lesznek pusztító következményei és pedig azért nem, mert a «parasztok» nem elég jól védelmező forrás, az «uraknak» pedig nem lesz türelmük hozzá.

Ezzel be is fejezhetném válaszomat, de nem tehetem, mert nem szeretném, ha a «Vasárnapi-Ujság» nagy és művelt közönsége előtt oly színen tűnném fel, mint a ki tőtszémeket ápol. Fecskémet, sármát V. ur nem tudja mi a sajtó? Ez sok emberhez szól és a sok között mindig akad, a ki próbál, haszon nélkül is, türelmemmel a jót és a rosszat is. Egy vidéki lap épen a firtövedégek figyelmébe ajánlotta a cikket, illetőleg a maszlagozást «kellemes szórakozás» gyanánt; noha a pisztráng haláltusa is csak olyan, mint a nyárara fűződé, a melynek vergődésén «oly kedvesen» mulat az «ártatlan» gyerek. — H. O.

nyamatától szólaltattam meg, az igaz, hanem azért mégis magyar madarak maradnak azok, csak azért tévém, hogy rá mutathassak arra a körülményre, amiből azt eléggé ki nem fejttem cikkeimben, mennyi természetesség van ama szavak hangjában, és másodszor arra, hogy az e vidéki közép szereti a madarakat tótl énekelteni.²

Még egyet, és ez az, hogy 1888-diki XIX. halászi törvény, minden pisztráng-horgászt, ha törvénytelő, halkinzóvá tesz. A 20-dik § ugyanis elősorolja a halfajokat, megmondja azt is, hány centiméter hosszúságu halakat szabad kifogni. A pisztráng 20 centiméteres hosszúságot szab ki, mint minimumot; — a kisebbekre azt mondja: «ezen jelzett méreteknél kisebb pisztrángok a vízbe azonnal visszabocsátandók.»

A pisztráng-horgász, már a dolog természeténél fogva, soha sem tudja, hogy hány centiméter hosszúságu pisztráng akad horgára, nem is lehet rájuk parancsolni, no, te bekaphtod a horgot, de neked kisebbnek nem szabad felé ugrani. A pisztrángnak a

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A közigazgatásnak reformja és nemzeti politikánk czim alatt *Bekics Gusztáv* képviselőtől, ismert publicistától, 203 lapra terjedő röpirat jelent meg, mely politikai életünk egyik legfontosabb s az elméletet régen foglalkoztató, most pedig éppen napirenden levő nagy kérdéséhez szól hozzá, bő ismerettel, hévvel, a közigazgatás államivá tételének előnyét fejtegetve. Megjelent Grill Károly könyvkereskedésében, ára 1 frt 50 kr. Az érdekes könyv a következő fejezetekre oszlik:

I. rész. *Eszméi közigazgatásunk reformjához.* A közigazgatási reform és terjedelme. Kinevezési rendszer és társadalom. A municipálisták és jelszavaik. A megye és a külföldi példák. A megye és a járás viszonya. Községi szervezet. A városok. A magyar állam közigazgatási védelme II. rész. *Gyakorlati megvalósítás.* A reformok sorrendje és a területi

válogatott tartalommal, számos képpel, s ezúttal is jóval tetszetősből kiállításban, mint általában a naptárakat szokták.

A *Falusi gazda naptára*, mely már több mint fél század óta oly jó évkönyve a magyar gazdának, kertészeknek, lelkészeknek és tanítóknak, most Kovács Béla szerkesztésében folytatja pályáját, s a gazdaság különböző köréből, — földművelés, kertészet, háztartás, állattenyésztés — válogatott közleményekkel, tudnivalókkal (többi közt a havi teendők emlékeztetőjével) van ellátva. Több rajz és kép szolgál a közlemények magyarázatul. Ára 80 kr. — A *Borászati naptár* (szerkesztő dr. Nyáry Ferenc) is kedvelt könyve már most tizennyolcadik évében a közönségnek. A szőlőpusztulás és szomorú idejében mindazt fölvetve hasábjaira, a mi a filloxera ellen való védekezéssel, a kormány intézkedéseivel össze függ, a szőlőszeti és borászati része egész kis káté, mely tájékoztatásul szolgál. A természettudományi és kertészeti ismeretek terjesztésére is gondot fordít. Ára 80 kr. — *Protestáns új képes naptár*, 37-ik

illusztrált naptárnak. Ára szintén 60 kr. — *Szekely-egyleti naptár*, a központi választmány megbízásából szerkeszti dr. Szádeczky Lajos, 10-ik évfolyam. Főleg az erdélyi részt és a székelységet illető közleményekre van figyelemmel. Szász Károlytól, Gyulai Páltól költeményeket közöl; régi székelly halladát Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjteményéből; adja gr. Andrássy Gyula, Szabó Károly, b. Orbán Balázs, s több képviselő arcképét, és életrajzát és sok más érdekes közleményt, valamint az erdélyi megyék és városok czimtarát, stb. Ára 25 kr. — *A magyar nép naptára*, sokféle hasznos és mulattató olvasmányal, képekkel, toldalékkal pedig adomákkal; ára 25 kr. — Ezen kívül ugyancsak a Franklin-társulat kiadásában kapható *Új fali naptár magyar vagy német szöveggel*; ára 20 kr.

A műcsarnok kiállítása november 25-ikén nyílik meg. Nemcsak gazdagnak, hanem változatosnak és érdekesnek is ígérkezik, s valószínűleg nem közönséges figyelemben részesül.

A műtárgyak átadásának ideje e hó 10-én telt le

lap czéljára legalkalmasabbnak talált képre kitézött 300 frtos díj képezi a művészi versenyek czélját, s a magyar művészek számos érdekes művel vesznek részt e pályázaton. A kiállításra több mint hatszáz kép és szobor érkezett. A kiállítási bizottság már megkezdte a bírálatot.

Jókai darabja Szentpétervárott. Jókainak egyik regényéből, melynek színhelye Dalmácia, operett-szöveget készítettek, melynek első előadása a szentpétervári ugynevezett kis színházban e hétre volt kitézve *«Delí Marko, vagy I. Napoleon mamelukja»* czim alatt. Az orosz szöveghez Rosé irt zenét.

A népszínházban nov. 7-ikén francia bohózat került színre, *«Szintanoda»* czim alatt; szerzője Bisson: Evva Lajos és Rákosi Viktor fordította magyarra, sok helyi vonatkozással látva el a szöveget, melyben az a fő törekvés, hogy a közönséget minél többször megnevettesse, a mit el is ér.

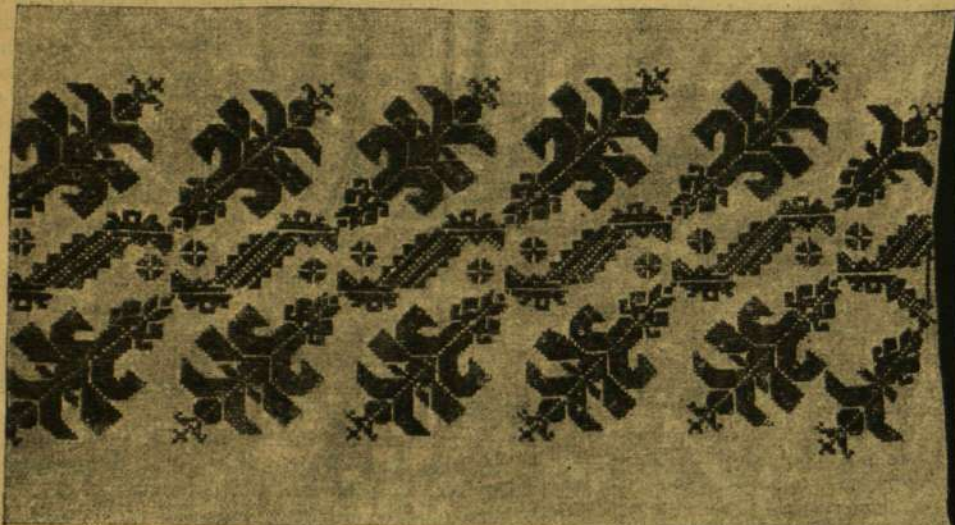
A darabban a zini iskola élete és növendékei pi-

hangot és csak a darab vége felé melegegett különben hálás szerepébe.

KÖZINTEZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémia nov. 10-iki ülésén Pulszky Ferenc elnököl a két előadás volt napirenden, egy filozofiai és egy történelmi.

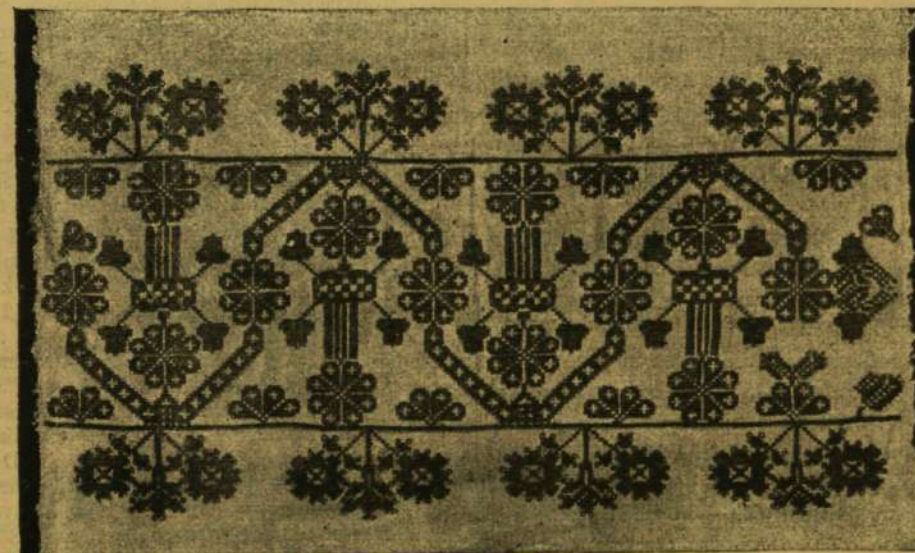
Lubrich Ágost a *«Természetbölcsélet»* czimú munkája harmadik kötetének egyik fejezetét *«Kitérés Isten elől a világtépződés útján»* mutatta be mint egyik kiegészítő részét a teleologikus istenbizonyíték tárgyalásának. Utána dr. *Szádeczky Lajos*, a szorgalmas fiatal történetbúvár, egy kegyetlen politikai gyilkosságot. Erdély történetének egyik véres lapját, ismertette, bő adatokkal mutatva ki, hogy a zsarnok Báthory Zsigmond fejedelem esküi politikai okokból gyilkoltatott le anyai derék hazafit. Erdély politikai életében a nemzeti fejedelmek korában két országos párt játszik állandóan szerepet, az ugynevezett török és a német párt. Egyik a törökkel, másik a némettel való szövetséget vallotta

2. LILJOMOS.

4. CSILLAGOS.

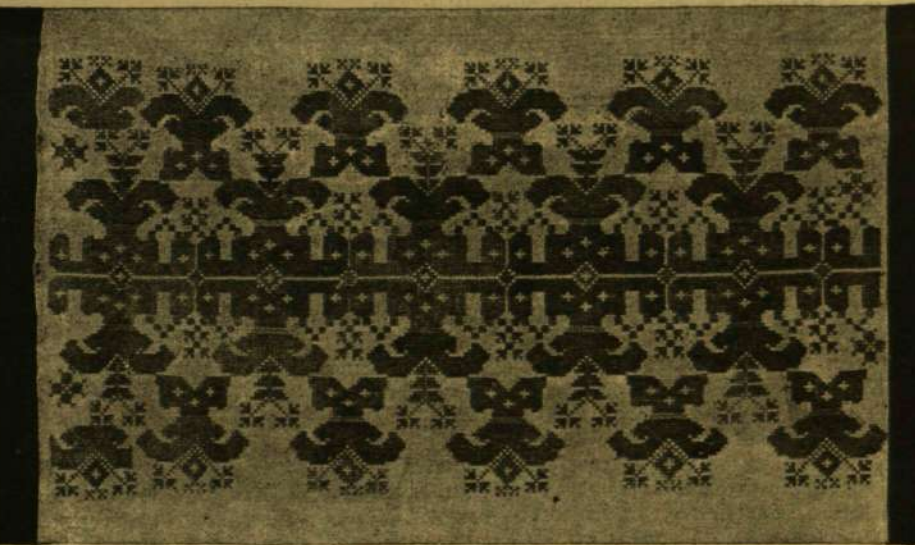
6. CSEREMAKROS.

3. KAKASTARÉJOS.

5. TULIPÁNOS.

7. «URAS-TARISZNYÁS».

SZÉKELY-VARROTTASOK.

horogról való levétele, ha azt akarjuk, hogy továbbra is megéljen, még a legfinomabb kézirásnak is elég gondot ad, és ez a munka valamivel lassabban megy az «szonnal»-nál.²

Vidonyi József.

² A madarak tót szavát nem ítélem el; sőt ki is jegyeztem magamnak, mert a népetymológiába vág-nak; de sőt bizatom V. urat, hogy gyűjtse össze mind a adja ki külön. Nekem csak mint a rosszalás eny-hébb formája kellett a szárnánv «zle — zle» szava; — a madár különben is ott él a V. ur zombja tá-ján. — H. O.

³ Epen ezekre az állításokra vonatkozik a «darabos szerszám» és a «kézjárás»-féle megjegyzésem. Azok a mogyorófa-bottal járó horgászok egyszersmind roppant otromba horgot is használnak, mely roncsol és szak-gat; a kioldáshoz nem értenek. Jól megválasztott és helyesen fölfélt horgall az érzékeny kezű ember ugy foghatja ki a pisztrángot, hogy semmi roncsolás ninesen rajta s nem horgászék az, a mely 4 és leg-feljebb 10 másodperc alatt nem szabadítja ki a pisztrángot, tehát nem is vetheti vissza a 20 cm.-nél kisebbet. Ezen a tereen a gyakorlatlanaság nem lehet még enyhítő körülmény» sem. — H. O.

beosztás. A reform egysége. Az új megye. Az új járás. Közigazgatási bíróság. Befejezés.

Horatius és Kazinczy, írta Beöthy Zsolt. A tud. akadémia ez idei nagygyűlésén olvasta föl Beöthy Zsolt ez irodalomtörténeti és széptani értekezését, mely Kazinczynek Berzsenyihez irt levelét vevén alapul, azzal párhuzamba vevén Horatiusnak a Pisók-hoz intézett epistoláját a költészetéről, e kettős vonatkozásban talál alkalmat, hogy Kazinczynek a magyar irodalomra tett nagy befolyását kiemelhesse, érdemeit méltányolhassa és védje ama támadások ellen, melyekben az utóbbi időkben részesítik. Kazinczynek találó irodalmi képe van e tanulmányban, hévvel és emelkedett szellemben festve. Lapunk egész terjedelmében közölte. Most pedig a Franklin-társulat díszes kiállításban bocsátotta közre Kazinczy 1808-ból származó olajfestményű arcképének másolatát. Ára 60 kr.

A Franklin-társulat naptárai. Az 1891-iki évre is több naptárt bocsátott közre, a Franklin-társulat

évfolyam, szerkeszti Dúzs Sándor. Szilágyi Dezső, gr. Kuun Géza, Radó Kálmán, Brassai Sámuel, arcképével és életrajzával, elbeszélésekkel, ismertető cikkekkel, a protestáns egyházak czimtarával, stb. Ára 50 kr. — *István bácsi naptára*, szerkeszti Kóhalmi Klimstein József, 36-ik évfolyam, a mi mutatja, hogy elterjedt naptár. A család, a vallás-erkölcsi élet, a népnevelés az ipar és földművelés köréből válogatta cikkeit, együtt adva szórakoztató olvasmányt és okulást. Számos képpel. Ára 50 kr. — *Magyar nők naptára*, szerkeszti Beniczky Irma 23-ik évfolyam. Olvasni valók, költemények teszik egyik felét, a másikat pedig háztartási közlemények, a gazdaszonyokat érdeklő tudnivalók. Szintén számos képpel ellátva s ára 60 kr. — *Új hónapvéd naptár*, egyuttal katonai naptár szerkeszté Aldor Imre; 24-ik évfolyam. Az év eseményeiből merített tartalmán és képein kívül a történelem és szabadságharc emlékeit is föléleventi. Ára 60 kr. — *Lidérc-naptár* mely czimét régiségéért fogva (már harminczéves) tartja meg, mert tartalma többé nem a régi, mikor borzalmas dolgokat válogatott előszertettel. Most szépirodalmi olvasnivalók, ismertetések, az év eseményei adnak változatos tartalmat az

és esti 6 óraker a szabályok értelmében Keleti Gusztáv társulati igazgató és Feszy Árpád, a kiállítási bizottság előadója, az eddig átvett művek jegyzékét aláírásukkal lezárták, annak biztosítása végett, hogy azontul egyetlen egy művet sem szabad a kiállítás számára átvenni. Az egész napon át a helybeli művészek tömegesen hozták műveiket. Az utolsó órákban több mint 200 szobor és festmény, részben még nedvesen érkezett a műcsarnokba. Egyike az utolsóknak volt Horovitz Lipót háromnegyed 6 óraker, a ki négy arcképet adott át, melyek gróf Andrássy Aladárt és nejét, Pulszky Ferencet és a fiatal Sappieha hercegnőt ábrázolják. Megérkezett a két spanyol történelmi kép is, melyeket a madridi kir. képtárból engedett át a társulatnak Krisztina regenskirálynő. Mind a két kép óriási méretű. Az egyik *«Gandia herceg megtérése»* Moreno-Carbonerótól, a másik *«A mezők megáldása»* az 1900-iki évi inaság után *«Salvador Viniegrótól»*. A kiállításnak rendkívül érdeket fog kölcsönözni az, hogy annak folyamán fogják kiosztani a pályadíjakat. Ez évben a Trefort által alapított két arany érem, az 1000 frtos társulati díj, a 6000 frankos Munkácsy-féle ösztöndíj, a 300 frtos Ráth-féle díj s végül a társulat által mű-

káns vonásokkal vannak festve és a színházi női karnak elég foglalkozás jut a színpadon. A mese Szeleburdi Raoul (Szirmai) házassága körül fogrog. Ez a csélesap, ujkori Don Juan, minek utána a naiv Suzette (Réthy Laura) és a kaczer Tambourine (Serédi Sarolta) és sok más szép leány fejét elforgatta, pénzügyei rendezése czéljából Cavénéadás (Németh) nőnevelő-intézet tulajdonos gazdag leányát, Valentinet (Csongori Mariskát) készült feleségül venni, ebbeli szándéka megvalósításában azonban nemcsak az elhagyott kedvesek, hanem Szimpliciusz (Tollagi) is utját állja, mert ez a szerencsétlen fúzfapóta szereti a szép Valentinet és viszont-szerettetik. A szerelmes pár meghiusult szö-kése és öngyilkossági kísérlete, valamint számtalan félreértés után szerencsésen egymáséi lesznek. Az előadás a jók közül való. Serédi Sarolta, élénk játékkal és a többször megismételtetett *«Boulangier nóták»* előadásával tapsokat nyert, Réthy Laurának hangja és éneke fejlettebb, mint játéka. Csatai Zsófi, Csongori Mariska, Németh, Kassai, Szirmai, Horváth, Lubinsky, Ujvári szerepek terjedelméhez képest hozzájárultak a siker eléréséhez. Tollagi — a népszínház új tagja — még nem találta el a kellő

vezéreszméjeül. Szapolyai János óta fél századon át a török szövetség dominált. Midőn Báthory Zsigmond ezzel szakítani akart: azt csak egy borzalmas, történelmünkben majdnem példátlan politikai gyilkosság árán, az ellenzék fejének megölése által, vihette keresztül. Szádeczky főleg Kovacsóczy Farkasnak, a Báthoryak kancellárjának tragikus sorsával és 1593-ban történt megfojtásával foglalkozott. Az előadást megjelénzték.

A magyar vörös-kereszt-egylet igazgatóságának elnökségéről gr. Károlyi Gyula lemondott, mert hosszan tartó betegsége akadályozza, hogy az egyesület ügyeit vezesse. A központi igazgatóság e hó 11-iki ülésén jelentették ezt be.

Az elnökölő dr. Schlauch Lőrincz kifejezést adott a lemondás és annak indoka fölötti fájdalomnak s ecsetelte gróf Károlyi Gyulának a vörös-kereszt körül szerzett érdemeit. Indítványozta, hogy a lemondás mély sajnálattal tudomásul vétetvén, az igazgatóság által az erre illetékes közp. választmány elé terjesztessék. Darányi Ignác gondnok is a legmelegebben emlékezik meg gr. Károlyi Gyula ritka tulajdonsá-

NÉVNAPI AJÁNDÉK!

A FRANKLIN-TARSULAT kiadásában megjelent s minden könyvkereskedésben kapható

MAGYAR SZENT ERZSÉBET ÉLETE.

(Tíz képpel.) D^r. TOLDY LÁSZLÓ. (Tíz képpel.)

Népkiadás ára füzve 80 krajczár, kemény kötésben 1 forint Nagy kiadás velin-papíron, diszkötésben, aranymetszéssel 5 forint.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvárusnál kapható LÉVAY JÓZSEF ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI A KÖLTŐ ARCZKÉPÉVEL KÉT KÖTET. Ára füzve 3 frt 80. Diszkötésben 5 frt.

Budapest Budapest, IV. hatvani utca 10. szám alatt. Elszer és díszműtáru különlegességek raktára. Bécs

Budapest, kerépesi bazár. Norinbergi és játéktáru raktára.

Budapest, kerépesi-út 6. szám. Úti czikkék, bövönök és bírdái különlegességek.

Megjelent!!

Ajándék és díszműtárgyakról szóló képes árjegyzékünk,

mely az érdeklődőknek kívánatra díjmentesen megküldeték.

Kiváló tisztelettel

Késmárky és Illés.

Lemberg Budapest, hatvani utca 9. sz., vasház, I. em. Díszműtáru, japáni, kínai, indiai és török díszmű különlegességek és szalondiszkek raktára. Carlsbad

Óvatik a t. cz. közönség a csalódástól.

Az engedélyezett főraktárt a dr. Jaeger G. tanár személyes jóváallása mellett készített összes eredeti normal-czikkeknek Benger W. fia egyedül engedélyezett gyárából kizárólagosan bírja JAEGER TANÁR TÁRSULATA, TULAJDONOS: JORDÁN KÁROLY. Budapest, IV., Váci-utca 30. szám alatt. Képes árjegyzékek ingyen és bérmentve.

HIRDETMÉNY. Ó CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉNEK 1890. április 12-én kelt legfelső elhatározása folytán eszennel megindítatik a XV. MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMSORSJÁTÉK, melynek tiszta jövedelme

1 főnyeremény — 80,000 forint 1 nyeremény — 10,000 * 5 nyer. egyenk. 1000 forint, 5000 frt. 10 * 500 * 5000 * 50 * 100 * 5000 * 200 nyer. egyenk. 50 forint 10,000 frt 6500 sor. ny. * 10 * 65,000 * 100 * 65,000 * A húszadik sorsjegyet 1890. évi december hó 16-án történi. Egy sorsjegy ára 2 forint van megállapítva. Sorsjegyek kaphatók: a lotteriaszolgálatnál Budapesten, (Pest, Főváros, Fiumei) hova a megrendelt sorsjegyek ára postai utalvány mellett előre be kell küldeni; valamint a legközelebbi postahivatalnál, a bécsi 'Mercur'-nál és minden városban és nevezetesebb helységben felállított egyéb sorsjegyróló közszolgálat. Budapest, 1890. október 1-én. Magyar kir. lotto-igazgatóság.

KÜLÖNLEGESSÉGEIT FEHÉRNEMŰ és FÉRFI-DIVATCZIKKEKBEN u. m.: fehér és színes ingek elismert jó szabással, lábravalók legjobb kiállításban, francia és angol nyakkendők, keztük, zsebkezdők, gallérok, kézelők, harisnyák, uti sapkák és takarók, eső-ernyők, kézelő-gombok stb. valamint dúsán felszerelt raktárát Dr. Jaeger G. tanárfele normal mindenféle finom szövött árukban, eredeti gyári áron. — Továbbá: VI. ker., Andrássy-út 3. szám, illatszer- és piperezszappan-üzletében az első bel- és külföldi cégek legfinomabb gyártnmányainak nagy raktára, u. m.: angol és francia illatszerek, kézi szappanok, fogporok, paszták, szájrizek, rizsporok, poudre-ek, üdítő szobáillatok, valamint illatos párnák, kendő-, keztük-, és papirtartók, hajtük, fésük, fog-, haj-, köröm- és ruhakéfék, özlészerűen berendezett teljes toilette-készletek stb. jutányos áron.

PARIS GRANDS MAGASINS DU Printemps NOUVEAUTÉS Ingyen és Bérmentve küldjük a legújabb divatot tartalmazó nagy illusztrált Catalogust a téli évadra. Megkeresések czimzendők: JULES JALUZOT & Co PARIS

PARIS Szabad. erőművi pamlag-ágyak. A legjobb és legerősebb szerkezetűeknek elismert, értékes kiállításban. Szabadék. nyújtható karcsók, melyek minden helyzetbe állíthatók; továbbá egytetemes és járószekek, fali ágyak stb. legjobbnak elismert szerkezettel, csakis Bayer Károlynál Budapest, granátos-utca 1. sz. Dreher-palota. A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvárusnál kapható: A vadászat mestere. Önképző gyakorlati utmutatás a vadászat kedvelői számára, vagyis rövid foglalata mindazon elméleti szabályoknak, melyek megtanulása s megtartása mellett a vadászatot bárki a siker gyönyörével gyakorolhatja. Saját és egy ötven éves vadász tapasztalataiból, s jeles kutyák nyomán írta CSERSZILVÁSI AKOS. Harmadik, átdolgozott és bővített kiadás. Ára kötve 1 frt.

Nincs többé köhögés! Mell- és tüdőbaj ellen. Dr. med. Fáykiss Szepesi kárpáti növénykivonat 1 üveg ára használati utasítással 75 kr. 1 doboz tea 50 kr, kis 25 kr. Tizenöt év óta legjobb eredménynyel használják köhögés, rekedtség, katarrhus, hokhurut, náthaláz (influenza), székellenség, tüdőgyulladás stb. ellen. Eredetiben kapható csakis egyedül Fáykiss József, nagy Kristóf-hoz címzett gyógyszerüzletében. Továbbá Török József gyógyszerüzletében, Király-utca. — Postai megrendelések azonnal eszközöltetnek.

47 SZÁM. 1890. BUDAPEST. NOVEMBER 23. XXXVII. ÉVFOLYAM.

Közlését feltétel: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 * Csupán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 * Külföldi előfizetőknek a postailag meghatározott vitélő is csatlakoztat

Dr. KOCH ÉS A TUDÓVÉSZ GYÓGYÍTÁSA

NAGYSZABÁSÚ kutatások a tudományok világában, a művészetek minden nemeiben elért mélyreható és széles körű eredmények, a technikai eszközök csodálatos tökéletesítése és az emberiség jólétét előmozdító nagy gyakorlati fontosságú új eszközök feltalálása korunkat nem történetében maradandó emlékvé fogja tenni. Feszült érdeklődéssel követünk minden mozdulatot, mely előbbre visz a tökéletesedés felé, igaz lelkesedéssel fogadunk minden újítást, mely érdekeinket előmozdítja, legnagyobb elismeréssel azonban azon vívmányoknak adózunk, melyek nemünket legközvetlenebbül, lételeben és fennmaradásában érdeklik. Ilyen vívmány az, mely most a föld két feltekének összes népeit lázas forrongásban tartja, mely ép úgy eltölti az orvosok elméjét, mint a hogy feszültségben tartja a többi emberek idegeit s új reményt ébreszt a nagyszámú csüggedők keblében, kik eddig gümökörös bajuk gyógyíthatatlan tudatában a kétségbeeséshez voltak közel. Ez a vívmány Koch Robert nevéhez tapad; az ő szellemét, önzetlen tudományozomját s a szenvedő emberiség iránti szeretetét dicsőíti és őt minden időre a világ legnagyobb férfiai és az emberiség legnagyobb jóltevői sorába helyezi. Koch nem véletlenül akadt fölfedezésére; fáradalmas, lelkiismeretes búvárkodás, czéltudatos, tervszerű kutatások, kísérletek és fáradhatatlan tanulás után sikerült csak czélt érnie. Nem tette meg a második lépést az első előtt, nem gondolt gyógyításra akkor, mikor a betegség igaz okát még nem ismerte. Ezt akarta előbb kideríteni; mert, mint az eredmények mutatják, jogosan remélte, hogy a gümökörös betegségek (tüdővész, gümös izületi bajok, bőrfarkas, stb.) előidéző okát egyszer folismerve, sikerülni fog oly eszközt találni, mely az ok megsemmisítésével az okozatot is megszünteti. Alig egy évtizede, hogy a tüdővést okozó bacillust fölfedezte, és ime, ma már megtalálta a vézes kört megsemmisítő orvosságot is. Valóságga tette azt, a mi eddig csak ábrándkép vala; ajándék gyanánt nyújtja az emberiségnek, a mi után az orvosi rend minden korszakbeli kitünőségei széleskörű tudománygyal, lankadatlan búvárkodással hiába törekedtek. Az utóbbi évtizedekben már sok kiváló szakférfú iparkodott kideríteni a gümökör létrejöt-

tének okait. Sokan azon hiedelemben voltak, hogy a szervezet maga készíti a gümökörös mérget, különösen olyan egyéneknél, kiknek szervezete csekélyebb ellentálló képességgel bír. Lae-nec a gümököt a szervezetben paraziták módjára fejlődő tömegeknek tartotta. Virchow azon véleményben volt, hogy a gümök apró sejtek képződése és felhalmozódása folytán jönnek létre. Hogy a gümökör átölthető, azt Lae-nec önmagán is tapasztalta, midőn gümös egyén holttestének boncolása közben újít megsejtette, mire ujjának ezen helyén sajtos gumó lépett fel. Cohn-heim, Klebs és Villemín azon nézetben voltak, hogy ezen pusztító betegség előidéző mérge nem

más, mint a paraziták csoportjába tartozó hasadó gomba. A berlini élettani társulatnak 1882. évi márczius hó 24-én tartott ülésén Koch számot adott nagyszámú, ritka pontossággal és szorgalommal végrehajtott kísérleteinek eredményéről, melyeknek a gümökört előidéző bakterium felfedezését köszönhetette a tudományos világ. Ezen bakteriumok, mint ábráinkon látható, pálczika-alakúak, igen vékonyak s alig oly hosszúak, mint egy vörös vértestecskének a negyede, fele, s mindenütt, a hol gümök vannak, sürű csoportokban találhatók. Daczára annak, hogy sokan foglalkoztak a gümös anyagok görcsövi vizsgálatával, egyeb bak-

